

VILNIAUS R. GLITIŠKIŲ VAIKŲ DARŽELIS

IKIMOKYKLINIO UGDymo PROGRAMA

Glitiškės

PATVIRTINTA
Vilniaus r. Glitiškių vaikų darželio
direktoriaus 2019 m. lapkričio 18 d.
įsakymu Nr. V 1.3. - 45

VILNIAUS R. GLITIŠKIŲ VAIKŲ DARŽELIS

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

Glitiškės
2019

PROGRAMA ATNAUJINO:

Danutė Grubinskaitė – ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo vyr. mokytoja

Ikimokyklinio ugdymo programa atnaujinta 2019 m.

TURINYS

1. Bendrosios nuostatos.....	4
2. Ikimokyklinio ugdymo principai.....	6
3. Tikslai ir uždaviniai.....	7
4. Turinys, metodai ir priemonės.....	8
4.1. Socialinė kompetencija.....	9
4.2. Pažinimo kompetencija.....	16
4.3. Komunikavimo kompetencija.....	20
4.4. Sveikatos saugojimo kompetencija.....	24
4.5. Meninė kompetencija.....	28
5. Ugdymo pasiekimai ir vertinimas.....	31
6. Naudota literatūra ir šaltiniai.....	32

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

DUOMENYS APIE ĮSTAIGĄ

1. Vaikų darželio pavadinimas – Vilniaus r. Glitiškių vaikų darželis.

2. Įsteigimo ir veiklos pradžios data – Glitiškių vaikų darželis įsteigtas Vilniaus rajono savivaldybės tarybos 2018 m. vasario 20 d. sprendimu Nr. T3 – 30 „Dėl Vilniaus rajono savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklų tinklo pertvarkos 2016-2020 metų bendrojo plano pakeitimo“. Glitiškių vaikų darželio veiklos pradžia – 2018 m. rugsėjo 1 d.

3. Darželio teisinė forma ir priklausomybė – Glitiškių vaikų darželis yra pelno nesiekianti savivaldybės biudžetinė įstaiga, turinti viešojo juridinio asmens statusą.

4. Adresas: Liepų al. 20, Glitiškių k., Paberžės sen., 14292 Vilniaus r.

5. Ugdymo kalbos: lietuvių ir lenkų.

6. Glitiškių vaikų darželyje užtikrinamas vaiko saugumas ir socializacijos tęstinumas tarp trijų svarbiausių ugdymo grandžių – ugdymo šeimoje, ikimokyklinėje ir priešmokyklinėje grupėse.

Glitiškių kaimas yra įsikūręs trisdešimt šeštame plento Vilnius – Molėtai kilometre. Pasukus į kairę pusę, nusidriekia senų liepų alėja. Gyvenvietę puošia gražus senas parkas, kuriame nemažai retų medžių. Glitiškių pažiba – daugiau nei 600 metų ąžuolas – saugomas gamtos paminklas. Yra senas dvaras (buvę šeimininkai Jelenskiei). Dabar šiame dvare yra NDKC Glitiškių skyrius ir VRSCB Glitiškių struktūrinis padalinys.

Vaikų poreikiai. Įstaigos ikimokyklinio ugdymo programa grindžiama humanistiniu požiūriu į vaiką ir vaikystę, laikomasi nuostatos, kad vaikas gerbiamas kaip asmenybė, garantuojama jam teisė gyventi ir elgtis pagal prigimtį bei asmeninę patirtį. Pagrindinė vertybė yra vaikas ir dėmesio centre vaiko, kaip aktyvaus bendruomenės dalyvio, ugdymasis. Bendravimo su bendraamžiais, fizinio ir psichinio saugumo, pažinimo, saviraiškos poreikiai bus tenkinami per vaiko kompetencijų ugdymą. Didelis dėmesys skiriamas individualizuotam vaikų ugdymui. Įgyvendinant Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją (ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I–983) siekiama užtikrinti aktyvų vaikų dalyvavimą ugdymo(si) procese, sudaryti sąlygas laisvai reikšti savo mintis, poreikius ir interesus, įgyvendinti sumanymus, teikti siūlymus, rinktis. Ugdant vaiką, siekiama, kad jis augtų orus, smalsus, bendraujantis, sveikas, kuriantis, sėkmingai besiuogdantis.

Ikimokyklinėje įstaigoje veikia dvi mišraus amžiaus vaikų grupės (lietuvių ir lenkų). Jas lanko kelių tautybių (lietuvių, lenkų, rusų) vaikai.

Glitiškių vaikų darželio bendruomenė glaudžiai bendradarbiauja su vietos bendruomene ir socialiniais partneriais.

Programos įgyvendinimo kokybė bus vertinama ir programa atnaujinama, atsižvelgiant į kintančius vaikų poreikius ir šeimų lūkesčius, įstaigos veiklos įsivertinimo rezultatus, įgytą ikimokyklinio ugdymo patirtį, naujas ugdymo metodikas.

Tėvų ir vietos bendruomenės poreikiai. Tėvai (globėjai, rūpintojai) pripažįstami tiesioginiais ugdymo proceso dalyviais. Atsižvelgiant į jų lūkesčius bei individualias vaikų galias bei skirtingą ugdymosi patirtį, tariamasi dėl ugdymo tikslų, turinio formų ir metodų parinkimo, ugdymo

proceso organizavimo, aplinkos kūrimo principų, vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimo. Jie yra atsakingi už vaiko gerovę, sveikatą, dalyvauja vaiko ugdymo ikimokyklinėse grupėse procese kaip partneriai. Pripažįstami ir gerbiami šeimų kultūriniai ir socialiniai skirtumai. Ugdytinių tėvams (globėjams, rūpintojams) organizuojama švietimo pagalba, kuri vykdoma taikant įvairias bendradarbiavimo su šeima formas (individualus bendravimas, bendri tėvų, vaikų ir pedagogų renginiai, tėvų susirinkimai, tėvų švietimas). Šeimos ir mokyklos bendradarbiavimas grindžiamas abipuse pagarba, supratimu ir pasitikėjimu.

Pedagogų pasirengimas. Pedagogų kompetencija ir profesionalumas – pagrindinė kokybiško ikimokyklinio ugdymo sąlyga. Palanki ikimokyklinio ugdymo mokytojų ir kitų specialistų sąveika su vaiku turi lemiamą įtaką gerai vaiko savijautai ir jo įgyjamai patirčiai. Ikimokyklinio ugdymo mokytojos sprendimus dėl vaikų ugdymosi rezultatų, ugdymo turinio ir jo organizavimo, vaikų pasiekimų vertinimo priima kartu su tėvais, kitais specialistais. Pedagogai bei specialistai reflektuoja vaikų ugdymo kokybę, bei veiksmingumą, vertina vaikų ugdymosi pasiekimus ir numato tolesnius ugdymo uždavinius. Ikimokyklinio ugdymo grupėse dirba kompetentingi, kvalifikuoti ugdytojai, įgiję aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą. Mokytojoms ugdymo procese talkina IU mokytojų padėjėjos.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Glitiškių vaikų darželyje ugdymas(is) grindžiamas vadovaujantis šiais pagrindiniais ugdymo principais:

Individualizavimo ir humaniško principas - pripažįstama ir puoselėjama vaiko individualybė; visiems vaikų darželį lankantiems vaikams sudaromos galimybės ugdytis pagal savo gebėjimus, poreikius, amžių, parenkant metodus, turinį, pritaikant aplinką.

Sveikatos saugojimo ir stiprinimo principas – prioritetas teikiamas socialiniams, psichologiniams ir fiziologiniams veiksniams, kurie svarbūs vaiko fizinės sveikatos saugojimui ir stiprinimui, psichologinio saugumo užtikrinimui.

Visuminio integralaus ugdymo principas - siekiama įvairių (kūrybinių, pažintinių, fizinių, emocinių) vaiko galių plėtotės, tikslingai formuojant vaiko vertybines nuostatas, jausmus, mąstymą ir elgseną. Užtikrinama visų ugdymo sričių darna.

Tautiškumo principas - išlaikoma pusiausvyra tarp tradicijų, papročių ir naujovių, suvokiant jų tarpusavio darną, skatinant kūrybinę tradicijos tęstinumą bei ugdant tautinį ir pilietinį sąmoningumą.

Tęstinumo principas - programa orientuota į šeimoje pradėto pozityvaus vaiko ugdymo(si) tęsą, bei dera su ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programa.

3. TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

Tikslas – atsižvelgiant į pažangiausias mokslo ir visuomenės raidos tendencijas, kurti sąlygas, padedančias vaikui tenkinti prigimtinius, kultūrinius, etninius, socialinius, pažintinius poreikius.

Uždaviniai:

- Saugoti ir stiprinti vaiko psichinę ir fizinę sveikatą, garantuoti jo saugumą, tenkinti aktyvumo ir judėjimo poreikius, ugdyti ekologiškos ir sveikos gyvensenos pradmenis.
- Sudaryti sąlygas vaiko saviraiškai meno priemonėmis ir būdais, ugdyti kūrybiškumą, meninius gebėjimus, puoselėti jautrumą aplinkos estetikai ir meno reiškiniams.
- Sudaryti palankias sąlygas perimti tautos dvasinės kultūros pagrindus, ugdyti tautos kultūros saugotoją ir kūrėją, ugdyti pilietiškumo jausmą.
- Skatinti vaikų pažintinį aktyvumą, natūralų smalsumą ir žingeidumą, žadinti pasaulio vieningumo jausmą, gilinti vaiko suvokimą apie save ir supančią aplinką.
- Tenkinti vaikų poreikį žaisti, sudaryti sąlygas jo plėtotei kartu plėtojant vaikų socialinę, emocinę, kultūrinę patirtį. Gerbti ir palaikyti vaikų kultūrą.
- Ugdyti socialinius ir bendravimo įgūdžius, puoselėti demokratišką gyvenseną ir dorines vertybes. Skatinti vaiko savarankiškumą, iniciatyvą, sudaryti sąlygas atsiskleisti ir ugdytis įvairius gebėjimus, puoselėti individualybę.

4. UGDYMO TURINYS, METODAI, PRIEMONĖS

Darželio programa pirmiausiai siekiama tenkinti pagrindinius vaiko poreikius - saugumo, sveikatos ir užtikrinti vaiko teisę tinkamai ugdytis. („Vaiko teisių konvencija“ 1995). Įstaigos ugdymo programa parengta vadovaujantis įstaigos vidinės kultūros nuostatomis, tėvų lūkesčiais ir jų vaikų poreikiais, prisiimant atsakomybę už vaikų ugdymą(sį), orientuotą per vaikams priimtinausią veiklą – žaidimus, kūrybą, meninę raišką, bendravimą. Ugdymo programoje atsižvelgiama į individualiuosius ir specialiuosius (gabių ir talentingų, dvikalbių) vaikų poreikius. Laikantis vaikų intereso, prioritetiškumo principo (Dėl vaiko gerovės valstybės politikos strategijos ir jos įgyvendinimo..., www3.lrs.lt/pls/inyter2/) tenkinami prigimtiniai vaiko poreikiai, ypač didelį dėmesį skiriant kalbos lavinimui, kūrybiškumo ugdymui, vaikų meninei saviraiškai, kaip universaliai pasaulio pažinimo ir vaiko visuminio ugdymo priemonei. Įstaigoje prioritetas teikiamas sveikatinimui ir kalbai.

Programa skirta padėti pedagogams, šeimai, kurie dalyvauja vaiko ugdymo procese. Programa nuolat bus atnaujinama, tobulinama, atsižvelgiant į vaiko poreikius, tėvų lūkesčius ir pageidavimus, pedagogų pastebėjimus ir rekomendacijas.

Ikimokyklinio ugdymo turinys yra skirtas vaiko kasdieniniam gyvenimui ir ateityje sėkmingam ugdymuisi mokykloje būtinų gebėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų ugdymui, patirties kaupimui.

Atsižvelgdami į tai, kad grupėse su ikimokyklinio amžiaus vaikais ugdomi ir priešmokyklinio amžiaus vaikai, gebėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų ir patirties visumą susiejome su vaiko kompetencijomis ir pasiekimų aprašu, naudojamės sąlyginai išskirtomis 5 kompetencijų grupėmis: socialine, sveikatos saugojimo, pažinimo, komunikavimo ir menine.

Socialinė kompetencija	• Emocijų suvokimas ir raiška • Savireguliacija ir savikontrolė • Savivoka ir savigarba • Santykiai su suaugusiais • Santykiai su bendraamžiais • Iniciatyvumas ir atkaklumas • Problemų sprendimas
Pažinimo kompetencija	• Aplinkos pažinimas • Skaičiavimas ir matavimas • Tyrinėjimas • Problemų sprendimas • Mokėjimas mokytis
Komunikavimo kompetencija	• Sakytinė kalba • Rašytinė kalba
Sveikatos saugojimo kompetencija	• Kasdienio gyvenimo įgūdžiai • Fizinis aktyvumas • Problemų sprendimas
Meninė kompetencija	• Meninė raiška • Estetinis suvokimas • Kūrybiškumas

4.1. SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

Vaiko socialinė kompetencija priklauso nuo vaiko amžiaus ir jo gyvenimiškos patirties.

Socialinis ir emocinis ugdymas organizuojamas kaip procesas, kurio metu ikimokyklinukai įgyja žinių, įgūdžių ir nuostatų šiose srityse: savo emocijų suvokimas ir valdymas, pozityvių tikslų išsikėlimas ir pasiekimas, kitų globa ir rūpinimasis kitais, pozityvių santykių su kitais kūrimas ir palaikymas, tinkamas tarp asmeninių santykių situacijų valdymas, atsakingumas kitų atžvilgiu.

Ikimokykliniame amžiuje vaikas siekia būti pripažintas ir gerbiamas toks, koks jis yra. Vaiko gera savijauta kolektyve (grupėje ar kt. aplinkoje) lemia jo savivoką ir savigarbą, emocijas ir jų raišką, savireguliaciją ir santykius su aplinkiniais žmonėmis. Todėl didelis dėmesys skiriamas doriniam ugdymui - kur gėris ir blogis nėra savaiminiai procesai, bet priklauso nuo vaiko ugdymosi, suvokimo ir saviraiškos.

SAVIVOKA IR SAVIGARBA

Vertybinė nuostata - Save vertina teigiamai.

Esminis gebėjimas - Supranta savo asmens tapatumą (aš esu, buvau, būsiu), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.

Pasiekimai	Vaiko veiksenos
Iki 3 m.	
Jaučia savo kūno buvimą	- tyrinėja savo išvaizdą veidrodyje; - atpažįsta save nuotraukoje, vaizdo juostoje, rodo piršteliu; - atpažįsta ir pasako 5-6 savo kūno dalis; - atskiria berniukus nuo mergaičių; - į save žiūri kaip į savarankišką būtybę, pradeda vartoti įvardį „aš“.
Skiria save ir savo veiksmus nuo suaugusiojo ir jo veiksmų	- atsiranda noras veikti pagal savo sprendimus ir ketinimus; - parodo savojo „aš“ stiprumą, kai susilaiko neverkės po griuvimo, kai sako „ne“ į suaugusiojo prašymą arba draudimą.
Nori būti pastebėtas	- džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti; - mimika, gestais geba išreikšti meilę, gerą nuotaiką, pyktį, nerimą, kaltę, gėdą; bendraudamas su kitais labiau valdo savo impulsyvumą.

Suvokia save ir vertina	• suvokia savo lytį, išvaizdą ir būdo savybių panašumą ir skirtumą su kitais, savo unikalumą; • suvokia savo teigiamas savybes, o kartu ir neigiamas bruožus, susitaiko su tais trūkumais, kurių negali įveikti; • siekia būti įvertintas ir pripažintas; • žino savo vardą ir pavardę, suvokia, kad vardas ir pavardė įvardija asmenį; • pažįsta ir valdo savo kūną, tyrinėja savo kūno galimybes, domisi pagrindinėmis kūno dalimis; • sąmoningai suvokia, kad turi savo vidinį pasaulį.
Save suvokia kaip atsakingą ir iniciatyvią būtybę	• jaučiasi esąs mylimas ir svarbus; • derinasi prie suaugusiojo reikalavimų; • nori būti ne tik įvertintas, bet ir pripažintas; • siekia suaugusiųjų meilės ir draugų pagarbos.
Geba tenkinti esminius poreikius	• nori būti panašiu į suaugusįjį, elgtis kaip suaugęs; • siekia būti priimtas bendraamžių; • atsiranda pareigos jausmas; • įgyja kitų simpatijas, nori laimėti, nugalėti, lyderiauti.
Jaučia šeimos svarbą	• jaučiasi esąs šeimos ir bendruomenės narys; • tarp šeimos narių jaučiasi saugus ir mylimas; • savo jausmus išreiškia žodžiais ir elgesiu; • laikosi šeimos bei grupės gyvenimui įprastos tvarkos; • prašo patarti ir pamokyti, atsižvelgia į kitų patarimus ir prašymus.
Vystosi supratimas apie bendruomenę ir žmonių ryšius	• suvokia, kad žmonės turi jausmus ir emocijas, mąsto, gali džiaugtis ir pykti, būti laimingi ir nelaimingi, turėti savo nuomonę; • suvokia, kad žmonės elgiasi įvairiai, kad kito žmogaus jausmai, nuomonė verti pagarbos.

Geba pajusti, jog turi gimtinę, Tėvynę	• domisi ir grožisi gimtinės aplinka, pastatais, gamta; • pažįsta gimtą miestą, jo istorinius paminklus, intuityviai jaučia jų vertę; • atpažįsta ir žino tautinius simbolius, domisi šventėmis, aktyviai jose dalyvauja; • jaučia atsakomybę už tėvynės išsaugojimą; • įvardija jūros, sostinės, miestų ir upių pavadinimus; • domisi iškilėmis tautos asmenybėmis.
--	---

EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

Vertybinė nuostata – domisi savo ir kitų emocijomis ir jausmais.

Esminis gebėjimas – atpažįsta bei įvardija savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda)

Iki 3 m.

Atranda savus emocijų raiškos būdus.	• veido išraiška parodo „aš piktas“, „aš linksmas“; • džiaugsmą, liūdesį, pyktį, baimę reiškia skirtingu intensyvumu nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus riksmo; • jaučiasi saugiai, būdamas su artimais jam žmonėmis, veido mimika, kūno judesiais, garsine išraiška išreiškia įvairias emocijas ir poreikius; • susikuria savo paties emocijų raiškos valdymo būdus, ima suvokti, kad jo paties ir kitų emocijos gali skirtis.
Atpažįsta kitų emocijas.	• pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas ir į jas skirtingai reaguoja; • apžiūrinėja emocijas paveikslėliuose ir bando jas įvardinti.

Pradedą valdyti savo emocijas, jausmus.	• žaisdamas reiškia pasitenkinimą, palankumą kitam: šypsosi, juokiasi, glosto, apkabina; • atpažįsta, ką jaučia pats, savaip reiškia emocijas; • pradeda įvardinti savo emocijas, bando savo emocijas, nuotaiką, jausmus pavadinti žodžiais, bando valdyti neigiamus jausmus; • geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į suaugusiojo balso intonaciją, žodžius, veido išraišką; • emocinę būseną reiškia kreidelėmis, pieštukais, tapymo priemonėmis, savarankiškai pasirinkdamas spalvas, kurdamas įvairias formas.
---	---

3–6 m.

Reaguoja į kitų emocijas, jausmus.	• kitų emocijas atpažįsta pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus; • geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, iš dalies į juos įsijaučia ir dažnai tinkamai į juos reaguoja; • sako komplimentus kitiems, suvokdamas, kaip žodžiai veikia nuotaiką; • iš patirties supranta, kad visi žmonės turi jausmus (pyksta, drovosi, jaučiasi nelaimingi, būna išsigandę)
Atpažįsta ir valdo savo emocijas, jausmus.	• jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais; • geba būti jautrus, padeda kitam; • kūno išraiška vaizduoja jausmus; • apibūdina situacijas, kuriose kilo jausmai; • prieš veidrodį žaidžia mimikos žaidimus, įvardindamas emocijas; • atpažįsta ir įvardija savo emocijas, numato, kaip jaustųsi pats įvairiose situacijose; • pratinasi atsakyti už savo veiksmus; • pasakoja išgyventus jausmus; • geba savo jausmus reikšti meno priemonėmis; • piešia veido išraišką, apibūdina nuotaikas; • suvokia, jog turi tam tikras intelektines galias: suvokimą, atmintį, vaizduotę, gali mąstyti ir kalbėti; • stebi pedagogo vaidinamas situacijas

	apie rizikingus poelgius ir vaidindamas tas pačias situacijas, ieško tinkamų sprendimų; • apibūdina, kuriuos poelgius tenka keisti ir kodėl.
--	---

Emocijas ir jausmus išreiškia kitiems priimtinais būdais	• susidraugauja ir palaiko draugystę; • geba sutarti, užjausti, suteikti pagalbą, jausti atsakomybę; • įvairiose situacijose geba priimti tinkamus sprendimus; • geba suprasti, kad kiekvienas turi teisę jausti; • aptaria su pedagogais, tėvais įvairius nemalonius jausmus (nesutaria su draugu, pametė žaislą ir kt.)
--	--

SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS

Vertybinė nuostata - nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.

Esminis gebėjimas - pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

Iki 3 m.

Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais	• mėgdžioja suaugusiųjų judesius, balsą, elgesį, kalbėjimo manierą, vaizdinės raidos veiksmus ir būdus; • bando suvaldyti neigiamus jausmus, tačiau emocijas reiškia nevaldomai; • lengviau atsiskiria nuo tėvų ar globėjų.
Mokosi iš suaugusiojo, vykdo jam suprantamus prašymus, tikisi palaikymo, pagyrimo	• siekia bendradarbiavimo su suaugusiuoju, trokšta tėvų ir kitų globėjų dėmesio, kreipiasi į juos pagalbos; • didėja poreikis dalyvauti suaugusiųjų gyvenime ir veikloje; • geba atlikti nesudėtingus suaugusiojo pavedimus, tikisi suaugusiųjų supratimo ir palaikymo • bando nustatyti bendravimo ribas, trokšta būti pastebimas.
Atsargiai elgiasi su nepažįstamais žmonėmis	• vengia nepažįstamos aplinkos, žmonių; • ramiau stebi nepažįstamus žmones.

Pasitiki jį supančiais besirūpinančiais suaugusiaisiais	• grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą jį prižiūrinčiais suaugusiais, bendradarbiauja su jais, rodo dėkingumą; • palaiko kontaktą su suaugusiuoju, kartu piešia, žaidžia, keičiasi informacija, prašo pagalbos; • suvokia, jog daugelį veiksmų gali atlikti pats be suaugusiųjų pagalbos; • siekia būti pripažintu ir įvertintu, būti panašiu į suaugusįjį; • domisi suaugusiojo jausmais, savijauta, užjaučia, siūlo savo pagalbą; • bando tinkamu būdu išsakyti priešišką nei suaugusiojo nuomonę; • pats siūlo suaugusiam įdomią veiklą, prašo pagalbos; • vyksta į teatrą, koncertą, muziejų, parką. įgyja bendravimo viešose vietose įgūdžių.
Geba bendrauti su nepažįstamais ir mažiau pažįstamais žmonėmis	• pratinasi būti mandagus – pasisveikinti, atsisveikinti, paprašyti, padėkoti; • priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus; • klausydamas skaitomų kūrinėlių analizuoja tinkamo ir netinkamo bendravimo situacijas; • žino ir vartoja sąvoką „kaimynai“, bando vertinti, kokie kaimynai „geri“, o kokie „blogi“; • mokosi saugiai elgtis su svetimais ar mažai pažįstamais žmonėmis, paaiškina kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais; • problemiškoje ar rizikos situacijoje prašo suaugusiųjų pagalbos, apmąsto išečių padarinius, ieško ir randa optimaliausią išeitį, kuri padės pačiam ir nepakenks kitiems.
Mokosi iš suaugusiojo ir reiškia savo nuomonę suaugusiesiems	• mėgdžioja suaugusiojo veiksmus, kalbą, poelgius, emocijų raiškos būdus; • seka suaugusiųjų pavyzdžiu, modeliuoja jų elgesį, siekia išpildyti suaugusiųjų reikalavimus; • priima suaugusiojo pagalbą, veikia kartu, tikrina jo numatytas leistino elgesio ribas,

	laikosi taisyklių, susitarimų; • žaidžia siužetinius žaidimus, vaizduoja suaugusiuosius; • pokalbių metu sužino, kaip bendruomenėje žmonės susiję vieni su kitais; • išklauso kitų nuomonę ir iš jos mokosi; • supranta suaugusiųjų reikalavimus, aktyviai veikdamas perima socialines normas, elgesio modelius, tradicijas.
--	--

SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS

Vertybinė nuostata - nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.

Esminis gebėjimas - supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalinasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

Iki 3 m.

Bendrauja, būna šalia bendraamžių.	• stebi, apžiūri kitus vaikus; • liečia draugą, mėgdžioja jo veido išraišką, judesius; • pradeda išklausti šalia esančius draugus, pratinasi žaisti vienas šalia kito, bando bendrauti mimika, veiksmais; • supranta, kad ką nors veikiant būtina laikytis taisyklių ir laukti eilės.
Žaidžia su bendraamžiais	• žaidžia su kitu vaiku, bet savo žaidimą; • žaidžia manipuliuodamas žaidimus su kitu vaiku (traukia virvelę, suka rankeną); • dalyvauja žaidime: ridena kamuolį, stumia mašiną; • dalyvauja žaidime, žaidžia su dviem trim bendraamžiais, stebi ką daro kitas, ieško draugo žaidimams; • žaisdamas vadina draugą vardu, žaidžia, tyrinėja daiktus, klausinėja, komentuoja ką daro.
Dalinasi žaislais	• pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu; • nori kito vaiko jam priklausančio daikto; • paprašytas pasidalina daiktais su kitais vaikais, atsiliepia, kai draugas pašaukia vardu.

Laisvai jaučiasi naujoje aplinkoje, susiranda draugų, žaidimų.	- jaučia vis didesnę malonumą žaisdamas su bendraamžiais; - domisi naujais žaislais, priemonėmis, jas tyrinėja; - dalyvauja užsiėmimuose, prisistato, pasidžiaugia vienas kitu; - su suaugusiojo pagalba mokosi susipažinti su naujais vaikais; - pastebi kitų kvietimą draugauti; - domisi draugų pomėgiais, analizuoja jų būdo bruožus; - mokosi tolerancijos ir pagarbos ne tokiems kaip jis; - ugdosi nuostatą susidraugauti su kitu, palaikyti draugystę.
Žino pagrindines bendravimo taisykles	- mokosi dalintis žaislais ir priemonėmis su kitais vaikais; - laikosi taisyklių, susitarimų; - bendraudami kalba mandagiai; - žaidžia siužetinius žaidimus, pritaikydami bendravimo modelius.
Geba spręsti nesudėtingus konfliktus	- bando valdyti savo norus ir elgesį; - atkreipia dėmesį ir neigiamai vertina netinkamai pasielgusio vaiko poelgį; - pastebi ir vertina tinkamą elgesį ar jo apraiškas; - mokosi numatyti elgesio pasekmes; - skiria kada vaikas blogai elgiasi tyčia, o kada ne; - su suaugusiojo pagalba mokosi surasti tinkamą situacijos sprendimą; - padedant suaugusiajam mokosi įvertinti kito vaiko savijautą, padėti, užjausti; - mokosi susivaldyti ir nepakenkti sau ir kitiems, patekus į keblią ar konfliktinę situaciją; - išsiaiškina, į ką gali kreiptis pagalbos.

SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

Vertybinė nuostata - nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.

Esminis gebėjimas - laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.

Iki 3 m.

Derina su kitais savo norus ir veiksmus	• tyrinėja žaislus ir daiktus įvairiais pojūčiais; • gerai jaučiasi įprastinėje aplinkoje; • siekia suaugusių dėmesio; • žaisdamas reiškia palankumą ir pasitenkinimą kitam; • sugeba susirasti žaidimo tęsiniui, įvertinimui reikalingą žaislą; • žaisdamas su bendraamžiais geba derinti tarpusavio veiksmus, laikosi tam tikros žaidimo tvarkos; • pats ieško sprendimų, kaip išspręsti nedideles problemas, aiškiai išsako savo norus, ketinimus.
Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus	• žaisdamas atkuria ne tik čia pat patirtus, bet ir ankščiau matytus, išgyventus įspūdžius; • žaisdamas mėgdžioja suaugusius, jų judesius, veiksmus, balsą, kalbėjimo manierą; • siekia būti įvertintas ir pripažintas; • siekia suaugusių meilės ir draugų pagarbos; • žaidžia laisvai ir išradingai, pats sumano ir organizuoja, veiklą plėtoja iki galo; • tyrinėja aplinką ir suvokia, jog daugelį veiksmų gali atlikti pats.

3–6 m.

Vystosi socialinis sąmoningumas ir socialiniai gebėjimai	• domisi nauja veikla ir žaidimais; • aktyviai įsitraukia į veiklą, ramiai ir džiugiai priima pokyčius ir kitų bendraamžių pasiūlymus; • įveikia patirtus sunkumus, bando išvengti nesėkmių; • pats renkasi veiklą ir žaidimo vietą • plėtoja veiklą, aktyviai tyrinėja ir eksperimentuoja; • priima kitų siūlomas idėjas; • pats bando kurti ir dalintis patyrimu.
--	---

Moka susidraugauti palaikyti draugystę	- ieško tinkamų bendravimo būdų, plėtoja bendravimo įgūdžius, supranta, kad asmeninis elgesys su kitais gali būti tinkamas ir netinkamas; - vertina savo poelgius ir savo bei draugų elgesį; - siekia bendraamžių draugystės, tinkamų bendravimo būdų; - susiranda naujų draugų ir veiklos partnerių, moka išgyventi atstūmimą; - ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes.
--	--

Geba tvardytis, sutelkti valią, ištvermę	- pakankamai greitai adaptuojasi prie naujų pokyčių; - užmezga naujas pažintis, domisi naujais draugais, jų pomėgiais ir poreikiais; - savarankiškai laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių; - problemiškoje ar rizikos situacijoje prašo suaugusiųjų pagalbos, apmąsto išeičių padarinius, ieško ir randa optimaliausią išeitį, kuri padės pačiam ir nepakenks kitiems; - siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti.
--	---

PROBLEMŲ SPRENDIMAS

Vertybinė nuostata - nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.

Esminis gebėjimas - atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

Iki 3 m.

Išbando jau žinomus veikimo būdus, stebi savo veiksmų pasekmes	- domisi savimi ir aplinkiniu pasauliu, pats ieško sprendimų kaip išspręsti nedideles problemas; - atlieka įvairius nesudėtingus pavedimus, trumpai pasako ką daro, įvairius jausmus, norus ir ketinimus reiškia veiksmais, žodžiais, mimika; - laikosi nusistovėjusios tvarkos grupėje.
--	--

3–6 m.

Ieško tinkamų sprendimų, numato jų pasekmes	supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema;
---	---

	• mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių; • nepasisėkus bando keletą kartų, ieško kitos išeities; • ieškodamas kaip susidoroti su sudėtinga veikla, kliūtimi ar problema, samprotauja apie sprendimus, jų pasekmes, pasirenka tinkamiausią sprendimą.
--	---

INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS

Vertybinė nuostata - didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.

Esminis gebėjimas - savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

Iki 3 m.

Geba pasirinkti veiklą, siekia tikslo.	• pažįsta ir randa savo daiktus, žaislus, dalinasi savo žaislais su draugais; • įgyja savitvarkos įgūdžių, į save žiūri kaip į savarankišką būtybę, kaupia patirtį bendraudamas su suaugusiais ir bendraamžiais; • stebėdamas aplinką, žaidžia siužetinius žaidimus; • džiaugiasi, kai yra giriamas, vertinamas, stengiasi išmokyti kas sunkiau sekasi; • džiaugiasi pasiektu rezultatu, bando savarankiškai ieškoti kontaktų su suaugusiais ir bendraamžiais; • stengiasi pats savarankiškai nusirengti, apsirengti; • pats ieško sprendimų, kaip išspręsti nedideles problemas, tęsia savo žaidimą ar veiklą, kol pasiekia tikslą; • nors retkarčiais bando padėti, paguosti kitą; • liedsdamas ar stebėdamas daiktus ar objektus pats tyrinėja, domisi, kaip jais naudojamosi, veikia ir žaidžia su buities daiktais.
--	--

3–6 m.

Geba pasirinkti, plėtoti ir užbaigti veiklą, užmegzti kontaktą su suaugusiuoju.	• lengvai pereina nuo paties pasirinktos iki suaugusiojo pasiūlytos veiklos; • ilgesnį laiką bando įveikti kliūtis, nepavykus, kreipiasi pagalbos į suaugusįjį; • plėtoja ilgesnę veiklą, net keletą dienų; • nusiteikia pradėti naują draugystę, naują kontaktą su suaugusiuoju; • gali užbaigti pradėtą nepatrauklią veiklą.
---	--

Ugdymo(si) priemonės

Popierinės kortelės vardui; Lietuvos žemėlapis; Lietuvos Respublikos vėliava (maža); Lietuvos Respublikos herbas; gimtojo miesto herbas; gaublys; saugaus elgesio kortelės, knygelės, paveikslėliai, dėlionės, stalo žaidimai, nuotaikų kortelės; siužetiniai žaislai; stalo žaidimai; atsipalaidavimo žaislai; priemonės šviesos ir šešėlių žaismui; veidrodžiai; muzikos įrašai; socialinio turinio knygelės, žurnalai; poelgio-pasekmės kortelės, paveikslėliai, dėlionės; žaislai, skirti žaidimui poromis (šachmatai, šaškės, domino); konstruktoriai; mozaikos; širmos, užtiesalai, dėžės, krepšeliai, pagalvėlės, kilimėliai; vaikiška bižuterija, rūbai; švenčių atributika; animaciniai filmai.

4.2. PAŽINIMO KOMPETENCIJA

Vaikas patiria pažinimo džiaugsmą, kai jam sudaromos sąlygos pačiam patirti, atrasti.

Noras sužinoti, pažinti, paliesti, išmokti, suprasti yra ikimokyklinio amžiaus vaiko – aplinkos pažinimo pamatas. Vaikas nuo paprastų klausimų “kas čia?” pereina prie “kodėl”, “kaip”. Vaiko pažinimas prasideda nuo savęs, kaip bendruomenės nario, artimų žmonių, jį supančios daiktinės ir gamtinės aplinkos pažinimo. Skatinant vaiką tyrinėti aplinką, sudaromos sąlygos vaiko loginio mąstymo, atminties, vaizduotės lavinimui. Ikimokykliniame amžiuje pagrindinis vaiko pasaulio pažinimo metodas – žaidimas..

APLINKOS PAŽINIMAS

Vertybinė nuostata - nori pažinti ir suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.

Esminis gebėjimas -įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.

Pasiekimai	Vaiko veiksenos
Iki 3 m.	
Turi žinių apie aplinkinį pasaulį.	- tiria daiktus ir kitus objektus liiedamas juos ir stebėdamas kaip kiti jais naudojasi, naudoja įprastus daiktus pagal jų paskirtį; - tiria daiktus ir kitus objektus, pasinaudodamas visais pojūčiais, pastebi specifines daiktų ir kitų objektų ypatybes; - pradeda elgtis su daiktais pagal jų paskirtį, pradeda gretinti objektus pagal jų panašumą; - stebi kitų veiksmus, pamėgdžioja juos, žaisdamas daiktus naudoja taip, kaip jie naudojami realybėje; - žaisdamas keičia vienus daiktus kitais, naudoja ir tikrus, ir įsivaizduojamus daiktus.
Pažįsta jį supančią aplinką, gamtą.	- parenka ir grupuoja daiktus pagal jų savybes: formą, dydį, spalvą, sunkumą; - stebi aplinką, taip pat ir negyvają gamtą, pažįsta kai kuriuos gyvūnus ir paukščius, skiria ryškiausias gyvūnų savybes, parodo ir pavadina gyvūnų kūno dalis; - skiria daržoves ir vaisius pagal išvaizdą ir skonį, suvokia, kad augalus reikia laistyti, prižiūrėti; - vardina pagrindines spalvas.

3–6 m.

Turi žinių apie savo šeimą, bendruomenę	• žino savo vardą, pavardę; • pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena pavadinimą; • domisi savo miesto ir Lietuvos žinomais žmonėmis; • domisi aktualiais visuomeninio gyvenimo įvykiais; • stengiasi prisidėti ir dalyvauti savo bendruomenės gyvenime.
Pažįsta jį supančią gamtą	• stebisi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius; • atpažįsta paveikslėliuose ir gamtoje dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, pasako jų pavadinimus; • rodo pagarbą gyvėjai ir negyvėjai gamtai, formuojasi atsakomybė už jos išsaugojimą; • aiškinasi kaip reikia prižiūrėti kambarinius augalus ir naminius gyvūnus; • domisi gamtos reiškiniiais, dangaus kūnais naudodamasis teleskopu; • tyrinėja medžiagų savybes, daiktų sandarą, naudodamasis mikroskopu.
Suvokia savo priklausomybę tautai, valstybei	• suaugusiųjų padedamas susipažįsta su tautos istorija, sužino, kas yra valstybės prezidentas; • aktyviai veikdamas išsiaiškina valstybės simboliką ir jos reikšmę; • klausosi skaitomų grožinės literatūros kūrinių, legendų ir padavimų apie svarbiausius Lietuvos ir Lenkijos istorinius įvykius, vietas ir pan.; • vartydami knygeles ir klausydamiesi bendraudami sužino, kad Lietuvoje gyvena ir kitų tautybių žmonės; • vaikai sužino, kad pasaulyje gyvena įvairių rasių, tautybių žmonės, kad jie turi savo valstybes, tradicijas ir kalbą.

SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

Vertybinė nuostata - nusiteikęs pasaulį pažinti skaičiuodamas ir matuodamas.

Esminis gebėjimas - geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, vartoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį, jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę

Iki 3 m.

Igyja supratimą apie kiekį ir skaičių.	• skiria sąvokas mažai ir daug; • pradedą suprasti, ką reiškia padalinti daiktus po lygiai; • supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, mažai, daug; • skaičiuoja savo piršteliu, žaisliukus.
Atlieka kai kurias operacijas su daiktais ir jų grupėmis.	• išrikiuoja daiktus į eilę; • lygina dvi daiktų grupes, nuosekliai uždedant vieną daiktą ant kito arba pridėdant vieną daiktą prie kito; • sudaro daiktų grupę iš atskirų daiktų, išskiria iš grupės daiktą.
Suvokia, kad daiktai gali būti grupuojami.	• grupuoja daiktus pagal vieną kurį nors požymį (dydį, formą, spalvą); • nuosekliai dēlioja daiktus didėjančia, mažėjančia tvarka; • tapatina daiktus pridėdamas, pamatuodamas, • surenka iš 2 dalių didaktinius žaislus; • varsto, kaišioja į skylutes virveles, kitus daiktus.
Pradedą įsidėmėti pagrindines spalvas raudoną mėlyną, geltoną, žalią.	• randa tokios pačios spalvos daiktus; • vartydamas knygelę, išvardina spalvas.
Supranta vis daugiau žodžių, kuriais daiktai palyginami, nusakoma jų forma, dydis, padėtis erdvėje ir pan.	• suvokia dienos ritmą; • gerai orientuojasi grupės erdvėje; • supranta ir vykdo nurodymus (paimti didelį, nueiti į, ir pan.)

3–6 m.

Igyja supratimą apie kiekį ir skaičių.	• sieja daiktų kiekį su skaičių žyminčiu simboliu; • skaičiuoja iki 10-ties; • skaičiuoja, daiktus, garsus, judesius.
--	---

Atlieka kai kurias operacijas su daiktais ir jų grupėmis	• pradeda skaičiuoti daiktus ir palyginti kelių daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėse; • perpranta ir vartoja kelintinius skaitvardžius: pirmas, antras; • skiria klausimų kuris? ir kiek? reikšmes; • grupuoja daiktus pagal išorinius požymius; • supranta ir vartoja sąvokas daugiau, mažiau, po lygiai.
Sudaro, pratęsia įvairias sekas, randa praleistus jų narius	• palygina daiktų grupes pagal kiekį (daugiau/mažiau); • supranta ir vartoja sąvokas: pusiau, į 2–3 dalis; • pratęsia, sukuria skirtingų požymių sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais; • vis geriau tam tikra tvarka išdėlioja daugiau daiktų į vieną eilę.
Vartoja įvairius skaičiavimus, apibūdinančias sąvokas	• pradeda suprasti ryšius tarp skaičių; • pradeda suprasti ir vartoti žodžius sudėti, pridėti, atimti, kiek bus ir kiek liks, lygu.
Apibūdina daiktus pagal dydį	• lygina daiktus pagal ilgį, plotį, aukštį, storį, uždėdamas vieną ant kito, pridėdamas vieną prie kito; • lygina skirtingus ir vienodus daiktus; • kalbėdamas, veikdamas su daiktais vartoja dydį, dydžių skirtumus apibūdinančius žodžius (ilgesnis-trumpesnis, didesnis-mažesnis ir pan.); • įvairias figūras dēlioja didėjimo ar mažėjimo tvarka; • matuoja daiktų ilgį, plotį, aukštį, skystųjų ir biriųjų medžiagų tūrį; • padalina daiktą (obuolį, šokoladą) į 2, 3, 4 ...dalis; • palygindamas daiktų dydžius naudojami sąlyginiais matais (trečiu daiktu, savo kūno dalimi); • atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį medžiagos kiekį.
Atpažįsta ir pavadina formas	• veikdamas su daiktais atkreipia dėmesį į jų formą (kampuoti, apvalūs); • regėjimo bei lytėjimo pojūčiais skiria figūras bei jas pavadina: apskritos, keturkampės, trikampės, rutulio formos; • naudoja žinomas formas piešdamas,

	aplikuodamas, dėliodamas įvairius raštus, vaizduodamas daiktus; • randa pažįstamų formų daiktus aplinkoje • atranda daiktų pėdsakų žymes; ratų, pėdų, letenų, geometrinių figūrų pėdsakus smėlyje, sniege; • žaisdamas didaktinius žaidimus grupuoja figūras pagal formą, spalvas, dydį; • nustato, iš kokių geometrinių figūrų sudaryti skirtingi statiniai.
Skiria pagrindines spalvas ir atspalvius	• žaidžia su įvairių spalvų ir atspalvių daiktais, atkreipdamas dėmesį į spalvą; • stebi gamtos spalvas įvairiais metų laikais; • stebi tautodailės kūrinius, atkreipdamas dėmesį į spalvų derinius; • skiria pagrindines spalvas ir jų kai kuriuos atspalvius; • eksperimentuoja su dažais, išgauna įvairiausių atspalvių, bando juos pavadinti, ieško aplinkoje tokios spalvos daiktų; • stebėdami vandens purslus, muilo burbulus, vaivorykštę, susipažįsta su spektro spalvomis, išsiaiškina, kokios jos yra.
Gera orientuojasi erdvėje	• nusako vieno ar kito daikto erdvinius santykius su savimi; • juda nurodyta kryptimi, geba ją keisti; • nustato daiktų padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu; • orientuojasi stalo, popieriaus lapo paviršiuje; • skiria dešinę ir kairę kūno puses, kūno priekį, nugarą; • piešia smulkius ornamentus, rašmenis iš kairės į dešinę; • supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę, iš viršaus į apačią.
Pastebi laiko tėkmės požymius	• suvokia paros laiko tėkmę, skiria ir pavadina paros dalis, siedamas jas su savo gyvenimo ritmu; • nuosekliai išvardija savaitės dienas, nustato, kuri diena yra šiandien, buvo vakar ir bus rytoj; • suvokia atskirų laiko atkarpų trukmę, nustato, ką galima nuveikti per tam tikrą laiką;

	• žino metų laikus, juos skiria pagal pokyčius gamtoje, tradicinius darbus ir šventes; • suvokia laiką apibūdinančių sąvokų prasmę ir jas teisingai vartoja kalboje (šiandien, vakar, rytą,...); • suvokia, kad gamtoje pasikartoja įvairios trukmės ciklai (savaitės dienos, mėnesiai, metų laikai); • susipažįsta su įvairiais laiko matavimo būdais.
--	--

TYRINĖJIMAS

Vertybinė nuostata - smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.

Esminis gebėjimas - aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

Iki 3 m.

Geba tyrinėti save ir jį supančią aplinką	• susipažįsta su grupės erdve ją tyrinėdami, laisvai juda grupės erdvėje; • moka žaisti greta kitų savo amžiaus vaikų, stebi ką daro kitas, ieško draugo žaidimams; • varto ir žiūrinėja knygeles, atsakinėja į klausimus, pats klausinėja; • liesdamas ir stebėdamas daiktus ar objektus juos tyrinėja, domisi, kaip jais naudojamas; • įprastus daiktus naudoja pagal paskirtį; • daiktus grupuoja pagal dydį, spalvą ir kitus bendrus požymius; • stato, konstruoja, dėlioja dėlionės, mozaikas; • žaidimams naudoja tikrus ir įsivaizduojamus daiktus; • žino daržovių ir vaisių pavadinimus, skiria daržoves ir vaisius pagal išvaizdą ir skonį; • suvokia, kad augalus reikia laistyti, prižiūrėti; • pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus ir paukščius; • pastebi ir nusako koks oras; • pažįsta kai kuriuos augalus.
---	---

Įvaldo aplinkos, savęs tyrinėjimo būdus	• aplinkoje pastebi dėsningumus ir sąsajas, • aiškinasi pats kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta; • nustato spalvos, dydžio, formos panašumus ir skirtumus, sudaro daiktų eiles pagal vieną iš požymių; • nuolat kelia klausimus „kodėl“ ir įvairiais būdais ieško atsakymų; • samprotauja apie pastebėtas aplinkos objektų savybes, požymius, žmonių gyvenimo bruožus; • pasitelkę visus pojūčius, apibūdina pažįstamų daiktų ypatybes: karštas, šaltas, švelnus; • lygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja; • ieško tinkamos informacijos enciklopedijose ir kitose knygoose, naudoja skaitmenines technologijas.
Tyrinėdamas atranda daiktų bei reiškinių įvairovę	• eksperimentuodami ir darydami atradimus, išmoksta naujų sąvokų; • tyrinėja, atkreipdami dėmesį į detales, pastebėdami daiktų panašumus ir skirtumus ir užduoda klausimus; • tyrinėja aplinką ir daiktus, norėdami išsiaiškinti, kaip kas nors kinta, kas iš ko • padaryta, kokios objektų savybės; • nepavykus imasi kitokio eksperimentavimo su priemone būdo, randa alternatyvų problemos sprendimo būdą; • pastebi ir komentuoja atlikto tyrinėjimo padarinius; • išbando įvairius tyrinėjimo būdus; • tyrinėja aplinką ir daiktus; • aiškinasi objektų savybes, galimybes; žaidžia jutimus skatinančius žaidimus; • tyrinėja, stebi aplinkoje esančius augalus; • domisi vabalėlių gyvenimu; • įvardina tyrinėjimo rezultatus, aptaria su draugais.

Geba naudotis įrankiais bei priemonėmis	• bando eksperimentuoti: pila vandenį ant smėlio, stebi kaip jis susigeria; • žiemą atsineša į grupę sniego ar ledo ir stebi kaip jis tirpsta; • panaudoja įvairius įrankius bei priemones: žirkles, klėjus, atsuktuvą, plaktuką, liniuotę ir kt. • išbando techninius pasaulio pažinimo būdus – ką nors sujungti (suklijuoti, sunerti, supinti ir kt.), atskirti (atplėšti, nukirpti, nupjauti, išardyti), matuoti; • eksperimentuoja su mažiau įprastais daiktais, padedančiais suvokti kai kuriuos reiškinius: veidrodžiu, padidinanuoju stiklu ir pan.; • atlieka problemines užduotis, tyrinėja techninius atradimus: prietaisų galimybes, energiją, klausosi muzikos.
---	--

MOKĖJIMAS MOKYTIS

Vertybinė nuostata Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.

Esminis gebėjimas Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprendžiamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.

Iki 3 m.

Geba ieškoti naujos informacijos	• pasirenka grupėje daiktus arba žaislus, grupuoja juos pagal dydį, formą, spalvą, sunkumą ir kitus bendrus požymius; • liečia, stebi daiktus ar objektus, juos tyrinėja, domisi kaip jais naudojama; • pažįsta ir pavadina namų apyvokos daiktus, žaislus; • stato, konstruoja, dēlioja dēliones, mozaikas, žaisdamas mėgdžioja įvairius gyvūnus, veikia ar žaidžia su buities daiktais; • klausosi trumpų pasakėlių, pasakojimų, pokalbių, eilėraščių, dainelių.
Geba ieškoti naujos informacijos	• noriai įsitraukia į visas naujai siūlomas veiklas; • siūlo idėjas, pats imasi iniciatyvos joms įgyvendinti; • kreipiasi pagalbos į suaugusiuosius; • pats ieško reikiamos informacijos knygoje, žurnaluose; • drąsiai kelia įvairius klausimus; • turi supratimą, ką jau žino ir ko dar reiks

	išmokti mokykloje; • suvokia, kur ir kokios informacijos reikia ieškoti.
PROBLEMŲ SPRENDIMAS Vertybinė nuostata Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniniams iššūkiams bei sunkumams įveikti. Esminis gebėjimas Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.	
Iki 3 m.	
Geba atpažinti kilusius sunkumus	• nuolat ką nors bando ir veikia, pradeda mėgdžioti kitų žmonių ketinimus, o ne veiksmus; • atlieka įvairius nesudėtingus pavedimus, trumpai pasako ką daro, įvairius jausmus, norus ir ketinimus reiškia veiksmais, žodžiais, mimika; • bando planuoti savo veiklą, tačiau vis dar mokosi iš bandymų ir klaidų.
3–6 m.	
Suvokia, kad reikia ieškoti tinkamų sprendimų	• noriai išbando naujus pažinimo būdus; • suvokia kas yra draugystė; • taiko gerą savijautą ir sugyvenimą garantuojančius bendravimo būdus; • ieško sprendimų, padedančių išvengti fizinės jėgos panaudojimo; • ištikus nesėkmei ar sunkumams, kreipiasi pagalbos į suaugusius ir bendraamžius.
Ugdymo(si) priemonės	Vandenį geriantis popierius, vaškas, parafinas; žvakės; rašomoji lenta; lentynėlės, spintelės, dėžės, krepšiai žaislams, medžiagoms ir priemonėms; informaciniai leidiniai (knygos, plakatai, enciklopedijos, stalo žaidimai ir kt.); gyvūnų, augalų, gamtovaizdžių ir gamtos paminklų nuotraukos; skaičių, formų, dydžių, spalvų kortelės; priešingybių, priežasties-pasekmės, nuoseklumo, dalies ir visumos paveikslėliai, kortelės; smėlis, akmenukai, vanduo, gamtinė medžiaga; didinamieji stiklai, indai ir priemonės eksperimentavimui (mėgintuvėliai, piltuvėliai, vamzdžiai, matuokliai, pipetės, kempinės, vandenį sugeriančios medžiagos, indai bei priemonės žaidimui su smėliu ir vandeniu, muilo burbulai, žaislinės plunksnos ir kt.); laikrodys,

kompasas, termometrai (vandens, oro, kūno šilumos), įvairios ilgio matavimo priemonės, svirtinės svarstyklės; skaičiavimo pagaliukai, skaičiuotuvai, specialios didaktinės skaičiavimo priemonės; erdvinės ir plokštuminės geometrinės figūros; pinigų pavyzdžiai; žaislai tapatinimui, grupavimui, rūšiavimui, serijų dėliojimui; išardomieji ir sudedamieji žaislai, daiktų modeliai; aitvarai (popieriniai, plastmasiniai, medžiaginiai ir kt.) ir pan.; flanelinė lenta, kilnojamoji magnetinė lenta (su muzikiniais priedais); puodeliai, laistytuvai gėlėms, gėlių žemė; žmonių buities, profesijų atributai: įrankiai, rakandai (sodo įrankiai, namų tvarkymo priemonės, meistravimo įrankiai ir priemonės); tikra buitinė technika: radijo aparatai, fotoaparatai, telefonai, žibintuvėliai; techniniai žaislai (žybsintys, pypsintys; prisukami, inerciniai, elektriniai, t. y. su elementais); vėjo, vandens malūnai, parašiutai; galvosūkių, labirintų; gamtos garsų įrašai, filmuota medžiaga; magnetai ir pan.

4.3. KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

Pati svarbiausia kalbos funkcija yra komunikacija, t.y. vaiko domėjimasis savimi, kitais žmonėmis, aplinka, gamta, daiktais, skatina vaiko kalbinę raišką. Kalbos dėka bendraudami vaikai gali tiksliai informuoti vieni kitus apie savo jausmus, norus, ketinimus, kilusius sumanymus, mintis. Jau 3 metų vaikai ima domėtis raidėmis, imituoti skaitymą, rašymą. Todėl kalbos ir komunikavimo ugdymui(si) reikia turtingos kalbinės aplinkos: raidžių, užrašų, knygų, žurnalų, storų siūlų, vielučių raidėms lankstyti ir t.t. Svarbiausios vaiko kalbos ir komunikavimo kryptys: girdimųjų suvokimų lavinimas, žodyno plėtojimas, gramatiškai taisyklingos kalbos ugdymas, rišlios kalbos ugdymas, regimojo suvokimo ugdymas, rankos paruošimas rašymui. Kai vaikas atranda ryšį tarp rašytinės ir sakytinės kalbos, tvirtėja klausimosi ir dėmesio išlaikymo įgūdžiai.

Kiekvienas vaikas tiek skaitymo, tiek rašymo keliu eina individualiai.

SAKYTINĖ KALBA

Vertybinė nuostata - nusiteikęs išklausyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.

Esminis gebėjimas - klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreišdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.

Pasiekimai	Vaiko veiksenos
Iki 3 m.	
Taria garsažodžius, susijusius su daikto ar veiksmo pavadinimu	• kartoja garsų junginius, mėgdžioja garsus balso intonacija; • suvokia garsų ir balsų skirtumus ir juos atpažįsta; • taria žodį daiktui ar veiksmui pavadinti; • žaidžia garsais ir žodžiais gestus jungia su bandomais ištarti žodžiais; • žiūrinėja paveikslėlius ir rodo tai, apie ką yra kalbama; • bando įvardinti žaislus arba tai, ką mato paveikslėlyje.
Stengiasi suprasti, ką kalba suaugusieji ir atitinkamai reaguoja	• dėmesingai klausosi suaugusiojo kalbos; • veikia pagal suaugusiojo prašymus ir nurodymus; • paprašytas parodo paveikslėlyje pavaizduotus daiktus ar atliekamus veiksmus; • suvokia suaugusiojo kalbos intonacijas; • mėgdžioja suaugusiojo kalbėseną, žaidžia vardų žaidimą; • į klausimą bando atsakyti vienu ar keliais žodžiais; • paveikslėliuose parodo gyvūnus, daiktus, žmogaus kūno dalis, vaisius, daržoves; • pakviestas atsiliepia; • paprašytas pasako savo vardą; • paklaustas, kur yra daiktas, parodo ir sako „čia“ arba „ten“;

	• pats klausinėja „kas čia?“, „kodėl?“; • moka pasisveikinti ir atsisveikinti.
Noriai klausosi nesudėtingų tautosakos kūrinėlių ar pasakojimų	• emociškai reaguoja į skaitomus kūrinėlius, mokosi naujų žodžių; • kartu su suaugusiais dainuoja daineles, deklamuoja eilėraštukus, bando sekti pasakėles; • varto knygeles ir klauso skaitomų pasakėlių, dainelių, eilėraštukų; • klausosi muzikos ar pasakų įrašų, žiūri animacinius filmukus; • klausosi savo ar draugų balsų įrašų, kartoja personažų ar gyvūnų balsų pamėgdžiojimus; • pasirenka, kokias knygeles nori skaityti, žiūrinėja iliustracijas ir aktyviai klausinėja.
Savo patirtį ir norus išreiškia trumpaisakiniais	• paprašo žaislo ar reiškia nuosavybę į jį; • domisi animaciniais filmukais, komentuoja tai, ką mato ar girdi; • žaidžia žodžių žaidimus „pakartok“, „pasakyk“, „kas čia?“; • žaisdamas kalba pats sau ir kitiems, kalbina žaisliukus; • pavadina artimiausioje aplinkoje esančius daiktus ar veiksmus; • įvardina savo norą ar pageidavimą, komentuoja savo ar kitų atliekamus veiksmus; • suaugusiam padedant, dainuoja daineles, bando sekti pasakėles; • pasako tai, ką mato, girdi, kas nutiko; • pasako „ačiū“, „prašau“, „labas“.

3–6 m.

Klausosi grupės draugų ar suaugusiųjų pasakojimų, dalyvauja pokalbiuose	• klausosi suaugusiųjų kalbos, mėgdžioja juos; • klausosi radijo, TV laidų vaikams, pasakų, dainelių, lopšinių; • išklauso, ką pasakoja ar kalba bendraamžiai; • klausosi savo ar draugų kalbos įrašų; • patiria, kad per kalbėjimą suaugę ir vaikai išsako savo norus, pageidavimus, jausmus; • klausosi grožinės literatūros kūrinėlių, atsako į klausimus, susijusius su kūrinėlio siužetu;
---	---

	• mokosi naujų žodžių; • įdėmiai seka pasakojimo veiksmų eigą ir atpasakoja kūrinėlio turinį; • pastebi veikėjo veiksmus, nuotaikas, charakterius; • supranta ir emociškai išgyvena pasakojimo nuotaiką; • jautriai reaguoja į veikėjų ar bendraamžių poelgius, kalba apie tai; • klausosi pažintinės literatūros kūrinių, domisi enciklopedijomis, analizuoja iliustracijų, fotografijų ir vaizdų prasmę; • klausosi tarmiško dainavimo ar kalbėjimo; • pajunta ryškiausius tarmės ir bendrinės kalbos skirtumus; • klausosi sekamų pasakų, sakmių, padavimų; • išskiria pirmą ir paskutinį garsą žodyje; • dalyvauja pokalbiuose (veikloje, žaidimuose, projektuose) ir diskutuoja.
Pabūna susikaupęs, išklauso ir išgirsta kalbantįjį	• įvairiose bendravimo situacijose pratinasi išgirsti, ką sako kiti; • išklauso, ką pasakoja ar kalba bendraamžiai; • kai kitas kalba, pratinasi patylėti; • žaidžia tylos žaidimus; • žaidžia dėmesio sukaupimo žaidimus; • atsako į klausimus ir reaguoja į nurodymus; • pratinasi išklausti ir kalbėjimo problemų turintį bendraamžį; • nepertraukdamas kalbančiojo, išklauso instrukcijas, komentarus ar samprotavimus.
Laisvai reiškia savo mintis	• kalbasi su suaugusiais ir vaikais, išreiškdamas savo patirtį ir jausmus; • į klausimą atsako sakiniais ir pats klausinėja; • kalba „telefonu“ su suaugusiais ir vaikais, žaidžia žodžiais, kuria naujus žodžius; • intuityviai jaučia žodžių ryšius; • vartoja tinkamus žodžius ir sakinius norimai minčiai išreikšti; • kalbėdamas vartoja daiktavardį, būdvardį, veiksmažodį; • vartoja įvardžius: aš, tu, mes, jūs, jie;

	• taisykingai vartoja žodžių junginius; • aiškiai dėsto mintis, pasako savo norus; • įvardina savo, kitų žmonių ar personažų elgesį; • rišliai atpasakoja matytą filmuką ar girdėtą pasakojimą; • fantazuoja, kuria istorijas. aiškinasi ir įsitikina, kad pasakojimas gali būti realistiškas ir išgalvotas; • konstruoja sudėtinius sakinius; • kaito daiktavardžius linksniais, derina būdvardžius ir įvardžius; • vartoja veiksmažodžio formas, vienaarūšes sakinio dalis, jungtukus; • kuria eilėraštkus ar pasakojimus; • gamina savos kūrybos knygeles.
Kalba rišliai, aiškiai ir informatyviai.	• apibūdina žaislą ar žaidimą; • nurodo, kur yra daiktai ar priemonės; • pasako asmeninę informaciją; • pasakoja apie savo šeimą ir augintinius; • įvardija gyvūnus, daiktus, augalus, pavadina pagrindines žmogaus kūno dalis; • įvardija savo jausmus, nusako daiktų savybes; • atpasakoja matytą spektakliuką ar filmuką, knygos ar kūrinėlio turinį; • žino, kad pasakojimas turi pradžią ir pabaigą; • komentuoja per įvairias skaitmenines laikmenas matytą ar girdėtą kūrinėlį; • suvokia, kad siužete veikia skirtingi veikėjai, gali keistis įvykių laikas ir vieta; • paaiškina, ką veikė, veikia ar veiks; • pasakoja apie savo potyrius ar nutikimus, dalinasi patirtimi išsako savo nuomonę aiškiai ir suprantamai; • aiškina grupės taisykles, dienotvarkę; • intuityviai jaučia prasmingo kalbėjimo sandarą; • taisykingai vartoja žodžių junginius; • supranta komentavimą, pranešimą, instrukciją; • vartoja technologinius terminus, vaizdingus ir sudėtingesnes sandaros žodžius; • kuria sakytinę kalbą, diskutuoja; • pradeda klasifikuoti, vartoti apibendrinančius žodžius.

Žaisdamas ir veikdamas kalba ir bendrauja su kitais	• reiškia savo nuosavybę ir savo poreikius; • įvardija daiktus ir veiksmus, nurodo daiktų požymius; • kalba žodžiais ir garsais; • kalba pats su savimi ir kitais; • daug klausinėja, pašaukia, paprašo, padėkoja; • dalinasi pažintine informacija, sumanymais ir žaislais; • išsako savo norus ir nuomonę; • kalba tiksliai, žinodamas, kad taip bus suprastas ir išklaustas; • pasakoja kitiems, ko nori ir tikisi, ką veikė, matė ar išgyveno; • patiria, kad per kalbėjimą, bendravimą galima sulaukti kitų dėmesio ir pripažinimo; • pasakoja apie savo planus, norus, pažintinę ir emocinę patirtį; • dažnai kalba spontaniškai, emocionaliai, moka pasidžiaugti ir nustebinti; • pasako draugui apie savo žaidimų planus ir tikslus; • tariasi su kitais ir siekia tikslų įgyvendinimo; • tęsia kitų pradėtą pokalbį; • inscenizuoja grožinės literatūros kūrinėlius, perteikia savo kalbėjimu, gestais, mimika personažų charakterius; • žaidžia socialinius žaidimus; • dalyvauja projektų įgyvendinime: tariasi, planuoja, siekia tikslų įgyvendinimo.
Intuityviai jaučia kalbos galimybes	• eksperimentuoja žodžiais ir kalba; • supranta, kad kalba galima išsakyti savo norus ir jausmus; • suvokia, kad kalba turi prasmę, o žodis – reikšmę; • kuria naujus žodžius, žaidžia žodžių žaidimus; • supranta perkeltines prasmes; • stengiasi taisyklingai ištarti gimtosios kalbos garsus; • daugumą žodžių taisyklingai kirčiuoja; • žaidžia balso stiprumo, kalbėjimo tempo, intonavimo žaidimus;

	• mokosi greitakalbių, paukščių pamėgdžiojimų balsų; • kalba ir pasakoja prasmingai; • sprendžia kryžiažodžius; • vartoja vaizdingus žodžius ir posakius; • kalba rišliai, vartoja sudėtinius sakinius; • junta gimtosios kalbos žodžių skambesį, sakinių melodiją ir ritmiką; • žavisi kalbos gyvumu, spontaniškumu, tarmišku intonavimu.
Laikosi kalbos kultūros principų	• mandagiai pasisveikina ir atsisveikina; • dažnai vartoja žodžius „prašau“ ir „atsiprašau“; • nepertraukia kalbančiojo, išklauso jo komentarus ir samprotavimus; • įvairių situacijų metu mokosi kreiptis į suaugusius ir vaikus; • žaidžia, kad kalbasi telefonu; • žiūri animacinius filmukus per TV ir interaktyvią lentą, analizuoja kultūringo kalbėjimo situacijas; • pokalbių, veiklų, žaidimų metu mokosi išgirsti, išklausti ir suprasti kitą; • mandagiai išsako savo nuomonę, įsiklauso į kitų norus ar pageidavimus; • dalinasi įspūdžiais apie matytus filmukus, skaitytus kūrinėlius, ekskursijas, žiūrėtus spektakliukus, stengdamasis kalbėti rišliai ir aiškiai.
Bendravimui naudoja naujas technologijas	• pamėgdžioja suaugusius naudojančius naujas technologijas; • imituoja, kad kalbasi išmaniuoju telefonu; • įvardina esmines kompiuterio, telefono naudojimosi taisykles; • pasako neatsargaus elgesio su technologijomis pasekmes; • kartu su suaugusiais žiūrinėja reikalingus puslapius (pažintinei veiklai, informacijai, projektams), veikia prie interaktyvios lentos; • kalba telefonu; • naudojami kompiuteriu.

RAŠY TINĖ KALBA

Vertybė nuostata - domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.

Esminis gebėjimas - atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

Iki 3 m.

Domisi knygelėmis, iliustracijomis ir tekstu.	• varto knygeles, klausinėja „kas čia?“; • prašo paskaityti, pats atneša jam patinkančią knygelę; • pagal knygelės iliustracijas parodo, koki kūrinių nori išgirsti. pirštuku rodo paveikslėlius; • įvardina paveikslėlyje matomus daiktus, kai kuriuos veiksmus; • pradeda domėtis į ką kai kurios raidės panašios; • vardina pagrindinius „skaitomo“ teksto veikėjus, veiksmus; • stebi skaitantį suaugusįjį, klausia „ką skaitai?“; • stebi, kaip suaugusieji naudojami telefonu, kompiuteriu, klaviatūra; • spausdintame tekste parodo savo vardo pirmąją raidę; • imituoja skaitymą.
Imituoja raštą, piešia horizontalias ir vertikalias linijas.	• stebi rašančius suaugusius; • apžiūrinėja ir išbando įvairius rašiklius; • keverzoja popieriaus lape; • braižydamas ir braukydamas patiria, kad taip kiekvienas gali palikti pėdsaką; • suvokia, kad suaugusieji domisi jo „rašto“ ženklais.

3- 6m.

Domisi knygomis, skaitymu, abėcėlės raidėmis, tektais.	• vaizduoja, kad skaito knygas; • įvardija veikėjų veiksmus bruožus, veiksmus; • atkreipia dėmesį į raides, simbolius aplinkoje; • supranta nesudėtingą teksto siužetą; • žino keliolika abėcėlės raidžių; • supranta, kad garsas siejamas su raide; • pažįsta parašytą žodį; • supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą.
--	---

Domisi, manipuliuoja simboliais ir raidėmis.	• domisi galimybe rašyti kompiuteriu ir kt. • pasirodo tikrų raidžių elementai; • supranta skirtingų spaudinių funkcijas; • kopijuoja raides, aplinkoje matomus paprastus žodžius; • įvairiais simboliais pateikia informaciją; • supranta rašymo tikslus; • kuria ir gamina, „ilustruoja“ knygeles; bando arba rašo savo vardą.
Ugdymo(si) priemonės	Knygos vaikams (knygelės, žurnalai, vaikiškos enciklopedijos, dailės albumai ir kt.); raidynai; žodžių kortelės, juostelės; stalo žaidimai su raidėmis, užrašais skirti kalbai ugdyti; kubeliai, automobiliai ir kt. su užrašais; pasakų, muzikos įrašai (kompaktiniai diskai, garso kasetės) ir kt.; žaislinės knygelės vaikams (su iškirptais langeliais, perspektyviniu vaizdu, turinčios vaizdo ir garso efektų); pasakų veikėjų siluetai, figūrėlės; skirtukai, žymekliai knygoms; simboliniai lipdukai; receptų knygos, telefonų knygos vaikų žaidimams; spausdinimo mašinėlė, kompiuteris, kompiuterinės programos (pvz., programos, padedančios vaikui suvokti, kas yra šviesa, programos, skatinančios vaikus kurti muziką, modeliuoti daiktus, bandyti rašyti ir kt.)

4.4. SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA

Vaikui svarbu nuo pat mažens puoselėti norą būti aktyviu, sveikai gyventi.

Vaikas skatinamas įvaldyti visus judėjimo būdus, puoselėjamos individualios fizinės savybės: judrumas, vikrumas, ištvermė, judesių koordinacija. Judrių veiklų metu judesių atlikimas vystosi pagal tam tikrą siužetą, tai vaikams suteikia didesnę malonumą ir susidomėjimą judesių atlikimu, suteikia žaislingumo. Judriųjų žaidimų organizavimas – vienas iš metodų, skatinančių vaikų fizinį aktyvumą.

Fizinis aktyvumas – tai kryptinga vaiko veikla, gerinanti fizines galias, kurios būtinos norint pasiekti ir išlaikyti aukštą sveikatos ir fizinio išsivystymo lygį. Skatinamas vaikų fizinis aktyvumas užtikrina sveiką augimą ir vystymąsi, gerą savijautą, nervų sistemos veiklą, ko pasekoje gerėja ugdymosi rezultatai. Gryname ore praleistas laikas ir fiziniai pratimai grūdina organizmą, teigiamai veikia kaulų, raumenų, nervų sistemas. Fizinis aktyvumas, tai judrieji žaidimai, estafetės, pasivaikščiojimai, darbinė veikla, sportinės pramogos.

Ikmokyklinė įstaiga ugdo vaiko teigiamą nuostatą į savo sveikatą. Tėvų ir pedagogų vienodas požiūris ir elgesys į sveikatos saugojimą, sudaro palankią aplinką šiai nuostatai ugdytis.

FIZINIS AKTYVUMAS

Vertybinė nuostata - noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.

Esminis gebėjimas - eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai, atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

Pasiekimai	Vaiko veiksenos
Iki 3 m.	
Noriai ir stabiliai juda, keičia judėjimo kryptį.	• taisyklingai stovi, sėdi, statydamas vis kitą koją, lipa laiptais; • stengiasi gerai bėgti į priekį; • sėdėdami ratu, moka perduoti vienas kitam kamuoliuką; • gerai orientuojasi žaidimuose, kuriuose reikia keisti judėjimo kryptį; • vaizduojant tylų vaikščiojimą, puikiai sekasi vaikščioti ant pirštų galų; • ėjimą kaitalioja su bėgimu; • geba peršokti 15 cm aukščio objektą ir nusileidžia ant abiejų kojų.
Valdo kamuolį, bėga keisdamas kryptį ir greitį.	• ridena kamuolį, meta, stumia ir spiria, žaidžiant žaidimus su įvairių dydžių kamuoliais; • stovėdamas meta, spiria kamuolį.
Kontroliuoja ir koreguoja savo kūno padėtį sėdint, stovint, einant.	• susikibę rankomis juda rateliu; • įsikibę vienas kito juda vorele, sustoję atlieka judesius; • įsisavina, supranta taisyklingos laikysenos reikalavimus, laikosi jų visos dienos

	eigoje.
Atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija.	• išlaiko pusiausvyrą, derina rankų judesius; • išmoksta važiuoti triratuku; • atsega ir užsega rūbų sagas, batų segtukus.
3–6 m.	
Mėgsta aktyvų judėjimą.	• vaikšto tarp išdėstytų daiktų, ant žemės padėtu suoleliu (15–20 cm.), vorele pirštų galais, kulnėmis, aukštai keliant kelius, peržengiant per daiktus, gulinčius ant žemės (lazdas, kaladėles, kėglius); • pratinasi eiti įveikdamas kliūtis: perlipti per lazda, eiti lenta, suoliuku, lipti į kalniuką, leistis nuo jo; • išbando įvairius judėjimo būdus: eina pirmyn, į šalį, pristatomu žingsniu, kryžminių žingsniu, aukštai keliant kelius, mojančiomis kojas atgal, pritūpus, atbulomis; • bėga keisdamas kryptį; pratinasi eiti įveikdamas kliūtis: perlipti per lazda, eiti lenta, suoliuku, lipti į kalniuką, leistis nuo jo; • lipa laiptais laikydamasis turėklų, o vėliau ir nesilaikydamas; • šliaužia, ropoja grindimis, nuožulniai ir lipa gimnastikos siennele, perlipa ant įvairių minkštų statinių; • žaidžia judriuosius žaidimus greičiui, jėgai, vikrumui, koordinacijai, statikai, smulkiajai motorikai, bendravimui lavinti.
Šokinėja abiem kojomis, bando pagauti atšokusį kamuolį.	• šokinėja pakaitomis nuo vienos kojos ant kitos kojos, bei įrengimų šokinėja vietoje abiem kojom. peršoka per 15 cm horizontalią kliūtį; • stebi judantį kamuolį, stengiasi jį mesti taip, kad jis atšoktų nuo grindų, gauda atšokusį kamuolį ir stengiasi kuo greičiau jį pagauti; • atlieka šuoliukus suglaustomis kojomis į priekį; • nušoka nuo čiužinio, nuo suolelio, nuo laiptelio, sportinių įrengimų; • stebi judantį kamuolį, stengiasi jį mesti taip, kad jis atšoktų nuo grindų, gauda atšokusį kamuolį ir stengiasi jį kuo greičiau pagauti;

	• atlieka įvairius šuoliukus abiem kojom, peršoka nuo vieno daikto ant kito, peršoka nedideles kliūtis, šoka į aukštį, į tolį.
Geba kontroliuoti savo veiksmus, kūno padėtį sėdint, stovint, einant.	• įsisavina, supranta taisyklingos laikysenos reikalavimus, laikosi jų visos dienos eigoje; • atlieka statinius ir dinامينius pėdų ir blauzdų stiprinimo pratimus, įveikiant savo kūno svorį; • korekcinius pratimus atlieka žaisdami judriuosius, siužetinius žaidimus namuose, kasdienėje veikloje; • juda skirtingais būdais, sudarytais kliūčių ruožais iš įvairių priemonių ir įrengimų, (lankų, pakeltų lazdelių, suoliuko, kamuolių ir kt.), kuriuos norint įveikti ropoja, ridena, šliaužia, šokinėja, eina ant pirštų galų ir kulnų.
Žaidžia komandoje, derina veiksmus.	• išklauso ir išgirsta žaidimo taisykles, moka jų laikytis nuo žaidimo pradžios iki pabaigos; • savarankiškai žaidžia ir organizuoja įvairius sportinius žaidimus; • dalyvauja estafetėse; • geba laimėti ir pralaimėti; • garbingai ir nuotaikingai rungtyniauja ir lenktyniauja; • veikia drauge, suteikia pagalbą kitam ar jos paprašo, džiaugiasi bendrais pasiekimais fizinėje veikloje; • žaidžia komandinius žaidimus su taisyklėmis: krepšinį, futbolą ir t. t.
Atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija.	• išlaiko pusiausvyrą, derina rankų judesius; • išmoksta važiuoti dviračiu; • atsega ir užsega rūbų sagas, batų segtukus; • lavina smulkiosios motorikos raumenis rašydamas molyje, smėlyje su pagaliukais, akmenukais, ir kita gamtine medžiaga; • piešia smulkius ornamentus, atlieka užduotėles pratybų sąsiuvinuose; • piešdamas, kopijuodamas, bandydamas rašyti mokosi taisyklingai laikyti pieštuką.

KASDIENIAI GYVENIMO ĮGŪDŽIAI

Vertybinė nuostata - noriai ugdomi sveikam kasdieniniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.

Esminis gebėjimas - tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus, apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.

Iki 3 m.

Žino asmens higienos taisykles ir jų laikosi.	• paskatinus suaugusiajam eina į tualetą; • mokosi atsisėsti ir atsistoti nuo puoduko; • supranta kada nori eiti į tualetą; • paskatinus suaugusiajam, vaikas plaunasi rankas ir veidą, mokosi šluostyti rankas ir veidą; • stengiasi apsirengti ir nusirengti su suaugusiojo pagalba; • mokosi nusiauti atsegtus batus; • atpažįsta savo drabužėlius, suaugusiojo padedamas mokosi tinkamai apsirengti.
Žino sveikos mitybos taisykles ir jų laikosi.	• mėgina savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio; • pratinasi paimti ir taisyklingai laikyti stalo įrankius; • valgydamas naudoja šaukštą, nusišluosto servetėlę; • žino, kad negalima valgyti rasto maisto; • padedami suaugusiojo įvairių veiklų metu sužino apie maisto produktų poveikį sveikatai.
Saugiai elgiasi aplinkoje ir saugoja sveikatą.	• ugdomi suvokimą, kad negalima imti pavojingų daiktų (vaistų, peilių, žirklių, degtukų) ir pan.; • susipažįsta su dantų valymo priemonėmis; • mokosi jomis naudotis; • prireikus išpučia nosį, paprašo pagalbos; • kosint, čiaudint skatinamas prisidengti burną.

3–6 m.

Tvarkingai valgo.	• gražiai valgo, stengiasi gerai sukramtyti maistą, valgydamas naudojami stalo įrankiais; • žino kada yra alkanas, o kada sotus; • supranta, kad negalima valgyti pasenusio maisto; • žino, kad vaisius ir daržoves prieš valgant reikia nuplauti;
-------------------	--

	• padedami suaugusiojo įvairių veiklų metu sužino apie maisto produktų poveikį sveikatai; • gamina ir ragauja įvairius patiekalus, iš paveikslėlių sudaro patiekalų receptus, meniu. • dėlioja vaisių, daržovių lotą, padedamas suaugusiojo sudeda sveikos mitybos piramidę; • dalyvauja darželyje rengiamose sveikos mitybos viktorinose, kūrybinėse rudens gėrybių parodėlėse.
Atlieka savitvarkos veiksmus, žino asmens higienos taisykles.	• sugeba pats apsirengti ir nusirengti, apsiauti ir nusiauti batus; • supranta kokiais rūbais reikia rengtis skirtingais metų laikais; • geba suprasti, kada per karšta, o kada šalta; • savarankiškai plauna rankas, jas šluostosi; • savarankiškai naudojami tualetu, susitvarko, prireikus paprašo pagalbos; • žino, kad reikia tvarkyti žaislus; • mokosi rūpintis kūno švara, naudotis higienos reikmenimis; • skaito kūrinėlius apie dantukų priežiūrą, mokosi taisyklingai valyti dantis.
Saugiai elgiasi aplinkoje, rūpinasi savo sveikata.	• pratinasi saugiai elgtis gatvėje, sužino, kaip pereiti šviesoforo reguliuojamą gatvę; • žino, kad negalima žaisti gatvėse ar arti jų; • supranta, kad pavojinga bendrauti su nepažįstamais žmonėmis; • žino apie degtukų, peilių, elektronikos prietaisų grėsmę, jei naudojami be suaugusiųjų priežiūros; • žino, kad be suaugusiųjų žinios negalima vartoti vaistų ar kitų papildų.
Supranta grūdinimosi svarbą.	• suvokia, kad buvimas gryname ore stiprina sveikatą; • atlieka užduotis su vėsiu ir šiltu vandeniu; • stebi, koku oru kuo apsirengę, apsiavę, tyrinėja kūno pojūčius; • saugosi žalingo saulės spindulių poveikio įvairiomis priemonėmis; • skaito grožinės literatūros kūrinėlius apie grūdinimosi svarbą, kuria inscenizacijas.

PROBLEMŲ SPRENDIMAS

Vertybinė nuostata - nusiteikęs ieškoti išeikių kasdieniniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.

Esminis gebėjimas - atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

Iki 3 m.

Bando suvokti jausmus.	• pradeda suprasti apibūdinimus: gražus, geras, mylimas, išdykęs ir pan.; • mokosi suprasti jausmus; • bando valdyti savo jausmus.
Savitai sprendžia iškilusias problemas.	• stebi savo laikyseną veidrodyje gulint, sėdint, stovint, ją tyrinėja, kontroliuoja; • mokosi nepasimesti erdvėje, o pasimetus – ieškoti išeities;

3–6 m.

Suvokia jausmų įtaką žmogaus sveikatai.	• supranta apibūdinimus: gražus, geras, mylimas, išdykęs ir pan. ir geba save vertinti; • suvokia jausmų įvairovę, mokosi suprasti, kad visi turi jausmus; • mokosi valdyti savo jausmus: išreikšti žodžiais, piešiniais, vaidyba, muzika; • piešia savo kūno siluetą, nupiešia širdį, plaučius, smegenis ir pavaizduoja tą kūno dalį, kur gyvena jausmai; • stengiasi suprasti ir apibūdinti savo savijautą, reikalui esant kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.
Sprendžia iškilusias problemas.	• moka išvengti kliūčių, teisingai rengiasi panaudodamas paties susikurtus ir suaugusiojo parodytus būdus; • stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus; • mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių; • sprendžia galvosūkius, dalyvauja viktorinose, konkursuose, savitai argumentuoja.
Ugdymo(si) priemonės	Higienos reikmenys, kaspilai, skarelės, skraistės šokiui; lankai, šokdynės, virvutės, kamuoliai, kėgliai, badmintonas; treniruokliai (batutas ir kt.); šiurkštūs, grublėti

kilimėliai; sūpuoklės, sienelės, kopėčios, laipiojimo virvės, gimnastikos suoleliai, čiūžiniai; priemonės estafetėms, kliūtims; audeklo atraižos, elastingas popierius, rupus žvyras, nugludinti akmenėliai; paspirtukai; rogutės ir kt.; kūno dažai; paveikslėliai, knygelės, dėlionės, loto augimo ir sveikatos temomis; vaikams pritaikyti indai ir stalo įrankiai, buities technika, skirta maistui ruošti; priemonės varstymui, segiojimui, raišiojimui; įvairios spynos, užraktai ir raktai; kabliukai; užsklandos; kamuoliai, skirti šokuoti, suptis; supamieji žaislai; grūdininiai priemonės (indai vandeniui ir kt.); riedantys žaislai (karučiai, automobiliai, traukiniai ir kt.) ir pan.

4.5. MENINĖ KOMPETENCIJA

Menas yra vienas iš efektyviausių doros ugdymo veiksnių, kadangi tautinės dorovinės vertybės įvilktos į estetinę formą.

Menine veikla siekiama lavinti vaiko saviraišką, vaizduotę, ugdyti jo estetinį skonį. Vaiko kūryba primena žaidimą spalvomis, muzika ar judesiu. Todėl ikimokykliniame, kaip ir priešmokykliniame amžiuje, išskiriamos šios meninės veiklos rūšys: vizualinė raiška, muzika ir šokis, vaidyba ir estetiškas suvokimas. Vaikams sudaromos galimybės išgyventi laisvos idėjų ir jausmų saviraiškos džiaugsmą, pažinti, tyrinėti ir pajusti įvairius meninės raiškos būdus, džiaugtis gamtos bei žmogaus kūriniais. Ugdydami ikimokyklinio amžiaus vaiką, siekiame sudominti kūrybos procesu, o ne rezultatu.

ESTETINIS SUVOKIMAS

Vertybinė nuostata - domisi, gėrissi, grožisi aplinka, kūriniais, menine veikla.

Esminis gebėjimas - pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.

Pasiekimai	Vaiko veiksenos
------------	-----------------

Iki 3 m.

Suvokia elementarius muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno pradmenis.	• trumpam sutelkia dėmesį spalvingiems, ryškių formų daiktams; • skirtingai reaguoja į suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, gamtos ir aplinkos vaizdus, dailės kūrinius, šokančius ir vaidinančius žmones; • atpažįsta kai kuriuos girdėtus garsus, emociškai reaguoja į žodžių, garsų sąskambį; • keliais žodžiais apibūdina klausytą kūrinį, gamtos ir aplinkos reiškinį, džiaugiasi menine veikla.
--	---

3–6 m.

Stebi aplinką, įgytas žinias ir įspūdžius panaudoja kūryboje.	• pastebi ir įvertina įvairių kūrinių savitą grožį; • geba džiaugtis menine veikla, dalijasi įspūdžiais, supranta ir pakomentuoja meninio kūrinio nuotaikas, spalvas, veiksmus; • įvardija kodėl gražu, pastebi papuoštą aplinką; • stebi ir gėrissi aplinkos daiktais, gamta ir
---	--

	jos reiškinius; • lankosi dailės darbų parodose, varto reprodukcijų albumus, analizuoja, kokie yra praeities, o kokie dabarties kūriniai; • vartydami knygeles iliustracijose išvelgia realų ar fantastinį pasaulį, apibūdina savo pojūčius; • grožisi savo ir kitų dailės kūryba, dalinasi įspūdžiais; • domisi draugų idėjomis, gėrasi jų darbais; • kuria pasakojimus pagal savo ir draugų dailės darbelius.
Geba apibūdinti elementarius vizualaus meno ypatumus.	• mokosi pajauti estetiškes muzikinių, meno, vaidybos kūrinių savybes ir jomis gėrėtis; • apibūdina ir vertina muziką, dailę, šokį, vaidybą, perteikia savo mintis; • mokosi skirti muzikinius žanrus, išsako išgyvenimus, patirtus klausantis muzikos, įsisąmonina savo emocijas, įsijaučia į draugų pasakojimus.
Džiaugiasi savo ir kitų kūryba.	• mokosi pasakoti, kokį veikėją vaidino, koks jo charakteris, ką jis veikė, kas nutiko vėliau; • bando vertinti savo sukurto vaidmenį, analizuoja asmeninius pasiekimus; • atpasakoja, ką matė scenoje, kokie spektaklio veikėjai; • domisi kitų idėjomis ir jas stengiasi panaudoti savo veikloje; • džiaugiasi savo ir kitų darbais, jį komentuoja; • vertina meno kūrinius, savo kūrybą, paaikškina, ką pats vaizduoja savo meninėje veikloje, pasako, ką ir kur yra matęs panašaus; • kurdamas savo darbelius suvokia savo autorystę; • patiria meno kūrinių grožio jausmą, tiki savo sėkme ir savo sugebėjimais; • pastebi aplinkinio pasaulio objektus ir bando juos pritaikyti savo kūryboje; • grožisi savo ir kitų dailės kūryba, dalinasi įspūdžiais; • domisi draugų idėjomis, gėrasi jų darbais, kuria pasakojimus pagal savo ir draugų dailės darbelius.

Saugoja ir puoselėja kultūrinės vertybės.	• aktyviai dalyvauja šventinių rytmečių programėlėse, švenčia kalendorines šventes; • susipažįsta su etnokultūrinėmis tradicijomis, mokosi tradicinių liaudies dainelių, žaidimų, ratelių; • išmoksta patarlių, priežodžių, juos panaudoja šnekamojoje kalboje; • lankosi mugėse, susipažįsta su tradiciniais lietuvių amatais; • lankosi mieste organizuojamuose koncertuose, spektakliuose, renginiuose, susipažįsta su šalies tradicijomis, jomis domisi, vertina.
---	---

MENINĖ RAIŠKA

Vertybinė nuostata - jaučia meninės raiškos džiaugsmą, poreikį, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.

Esminis gebėjimas - spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.

Iki 3 m.

Susidomėję klauso įvairių muzikinių garsų trumpų dainelių nemuzikinių garsų, tylos.	• klauso įvairių instrumentų skambėjimo (barškučio, varpelio, dūdelės, pianino, būgnelio), reaguoja žvilgsniu, šypsniu, mimika, išreiškia džiaugsmą, susidomėjimą; • stebi, seka pedagogo balso intonaciją, išraišką, gestus, tekstą; • pritaria plojimu, trepsėjimu, moja ranka, linguoja, siūbuoja; • sukaupia dėmesį į kai kuriuos gamtos, aplinkos garsus (paukštelių čiulbėjimą, gatvės triukšmą, durų trinksėjimą, kojų bildėjimą, popieriaus šiugždesį), vaikiškų dainelių įrašus; • nusako tylos pobūdį (maloni, raminanti, jauki); • elementariai, savais žodžiais komentuoja girdimus garsus, kūrinio nuotaiką.
Kartu su kitais dainuoja atskirus žodžius, skiemenis, trumpas nesudėtingas daineles.	• mėgdžioja pelytės, šuniuko, katytės, gaidelio balsus, jų skambėjimo tembrus, juos kalbina, kviečia, išreiškia norą būti, žaisti su jais;

	• dainuoja pasisveikinimo vieną žodį, trumpą sakinį; • imituoja kai kurių transporto priemonių garsinius signalus (mašinos, traukinio, dviratuko); • noriai atlieka trumpus lietuvių liaudies žaidimus „sūpavimus, šokdina žaislus, sukasi su jais; • geba padainuoti savo, draugų, šeimos narių, auklėtojų vardus; • atsiranda ritminės, intonacinės patirties pradmenys; • atpažįsta draugų balsus pagal skirtingą balso tembrą, skambėjimą; • vienu skiemeniu dainuoja melodijas be žodžių, tęsia garsus vienu tonu.
--	---

Noriai dalyvauja bendruose žaidimuose, rateliuose, imituoja tekstą rankų, kojų, galvos judesiais.	• juda pagal įvairaus pobūdžio kontrastingą muziką (eina, bėga, sukasi, tupia); • improvizuoja kai kuriuos gyvūnus (aukštai kelia kojas kaip gandrai, šokinėja kaip ožiukai, striksi kaip kiškiai, šokuoja kaip varlytės .ir t. t); • geba savarankiškai sudaryti ratą, eiti priešinga kryptimi, savarankiškai mažinti-didinti ratelį; • įvardija keletą žinomų ir mėgstamų žaidimų ir ratelių, išreiškia norą juos atlikti; • muzikiniame žaidime judesiu, tam tikru veiksmu vaizduoja trumpus siužeto elementus; • mėgsta atlikti įvairius judesius su priemonėmis (lapais, snaigėmis, įvairiaspalvėmis skraistėmis, kaspinais, vėliavėlėmis); • noriai improvizuoja, imituoja, kuria paprastais judesiais šokius, žaidimus pagal garsinį įrašą, džiaugsmingai reaguoja į nuotaikingas melodijas.
---	---

Noriai domisi pažįstamais ir nematytais įvairiais instrumentais, daiktais, skleidžiančiais skirtingus garsus, išreiškia didelį norą atlikti su jais veiksmus.	• spontaniškai atlieka įvairius pritarimus girdimai muzikai su vaikiškais muzikos instrumentais, imituoja įvairius grojimo būdus; • geba pavaizduoti kai kuriuos gamtos reiškinius, situacijas su trikampiu, būgneliu, dūdele, barškančia dėžute, akmenukais;
---	--

	• pasirenka norimą instrumentą, tyrinėja, liečia, varto, mėgina atlikti veiksmus su jais; • žaidžia garsu, išklauso, stebi pedagogo ir draugų grojimą, drąsiai mėgdžioja.
--	--

Reiškia įspūdžius piešdamas, aplikuodamas, štampuoja, lipdo, konstruoja.	• keverzoja vertikalius, horizontalius brūkšnius popieriaus lape, piešia karakulius; • volioja, minko, spaudžia molį, plastiliną, sūrią tešlą; • konstruodami, statydami atranda įvairias formas ir erdvės derinius, konstrukcijas; • akimis kontroliuoja tai ką piešia; • tapo delniukais, pirštukais, raito, braižo linijas, keverzoja naudodamas įvairias piešimo priemones; • pradeda atpažinti spalvas; • žiūrinėja paveikslėlius, iliustracijas, dailės kūrinius.
--	---

Reiškia įspūdžius žaisdamas socialinius-vaidmeninius žaidimus.	• žiūri stalo, lėlių teatro vaidinimus, patys įsijungia į veiksmą; • bando mėgdžioti būdingus personažams judesius, žaisdami mėgdžioja gyvūnus, susitapatina su jais.
--	--

3–6 m.

Klauso vokalinius ir instrumentinius įvairaus stiliaus, kontrastinio pobūdžio ir “gyvos” muzikos kūrinius, palygina, vertina atitinkamai reaguoją savo emocijomis	• skiria tembrinius instrumentų skambėjimus (pučiamųjų, klavišinių, mušamųjų, styginių), kas lavina tembrinę klausą; • palygina klasikinius ir populiarios muzikos kūrinius, skiria skirtingų žanrų, stilių, epochų muziką; • žino ir prisimena savo ir kitų tautų tradicinius žaidimus, kai kuriuos įvardija; • tyrinėja melodiją, kūrinio charakterį, pabrėžia išskirtinius bruožus; • skiria muzikinius ir nemuzikinius (gamtos, triukšmo, urbanistinius) garsus.
---	--

Teisingai intonuoja platesnio diapazono sudėtingesnes melodijas, geriau jaučia ritmo pulsą, plačiau išmėgina savo balso galimybes.	• dainuoja įvairiose aplinkose (grupėje, kieme, salėje); • atlieka liaudies, autorines, vienbalses, dvibalses dainas;
--	--

	• kvėpavimui gerinti naudoja įvairius žaidimus, pratimus (uosto gėles, pučia į plunksnas, pūkus, lapus, dūzgia kaip bitės, šnypščia kaip gyvatės; • tyrinėja, valdo savo balsą, suvokia balso galimybių ribas (dainuoja aukštai – žemai – plonai-storai –garsiai-tyliai –lėtai – greitai; • siekia natūralaus, išraiškingo balso skambėjimo, mėgaujasi gražiu garsu; • jaučia, kad drauge su visais dainuoti yra daug maloniau negu po vieną; • geba dainuoti trumpas daineles kanonu, klausymais ir atsakymais, „aido“ principu.
Gera valdo, įsijaučia pažįsta savo kūną, jaučia kūno ir jo dalių padėtį erdvėje, įsigilina kūno pojūčius	• eina rateliu, šoka šokius ratu, vienoje linijoje naudoja įvairius žingsnelius (šoninį, pakaitinį, dvigubą); • tyrinėja judesių grakštumą, savo ir draugų plastiškumą, džiaugiasi tarpusavio bendravimu; • išraiškingai šoka su priemonėmis, gerai orientuojasi erdvėje; • jaučia atstumus, išlaiko lygius tarpus, žaidimus atlieka vienodu ritmu, derinasi prie partnerių judesių; • atpažįsta įvairius pagrindinius judėjimo būdus, judesius; • šoka paprastesnius ir sudėtingesnius ratelius, žaidžia šokamuosius žaidimus, išreikšdamas šokio elementus.
Muzikuoja noriai, improvizuoja, kuria, išmėgina įvairius grojimo būdus. Pažįsta muzikos kalbos simbolius, ženklus, muzikos rašto elementus.	• atlieka ritminiais, melodiniais, gamtinės medžiagos, vaikų gamybos instrumentais ir įvairiais buitinais daiktais atskirus motyvus, trumpas frazes; • atlieka muzikinius intarpus, improvizuoja pagal savo sugalvotą ar pedagogo pasiūlytą temą; • įvardina keletą įprastų ir neįprastų garso išgavimo būdų; • gamina instrumentus iš buitinių atliekų, įvairių daiktų, išmėgina juos kratydami, barbendami, stuksendami, braukydami ir t. t.; • mėgsta groti drauge žino, kad muzikuojant kartu reikia derintis prie draugų; • geba groti ritmiškai, taisyklingai sėdi, laiko instrumentus, tinkamai naudojami,

	juos saugo; • žino, kad muzika užrašoma natomis, pažįsta smuiko raktą, žino natų pavadinimus, penklinę; • mėgsta vartyti muzikines knygeles apie instrumentus, knygeles su žinomų dainelių piešinukais; • suvokia, kad kiekvienas gali kažką sugalvoti, netgi sukurti muzikos kūrinėlį, pasiūlyti savo idėją; • skiria pauzes, tylėjimo ženklus. mielai žaidžia žaidimus su natomis.
Reiškia savo mintis, idėjas sumanymus dailės raiškos priemonėmis.	• laisvai išreiškia patirtus įspūdžius, išgyvenimus ir sumanymus; • vaizduoja realius daiktus detaliai, o abstrakcijas reiškia savitai; • su pieštuku, kreida, medžio anglimi, pagaliuku, ant įvairaus dydžio popieriaus lapo, ant sniego, smėlio veda linijas, kreives, ornamentus; • dėlioja iš pagaliukų, spygliukų įvairias linijas, kreives, vaizdus; • mokosi pajusti liniją, stebi dėmes, spalvas, formas ir šią patirtį panaudoja išgyvenimams, idėjoms reikšti; • intuityviai derina spalvas, sudaro kontrastus, siekia pasikartojančio ritmo ornamentuose; • mėgina atkurti tai, ką mato, matė, prisiminė, ką girdėjo; • mokosi išvedžioti žmogaus, žvėrelio siluetą, jų veido simbolius ir kitas detales; • puošyboje panaudoja įvairią gamtinę medžiagą: lapelius, gėlytes, žieveles, akmenėlius, kriauklytes ir kt.; • bando iliustruoti grožinės literatūros kūrinius arba savo sugalvotus pasakojimus; • piešia geometrines formas, savo plaštakos, pėdos kontūrus, apvedžioja trafaretų formas, taip išgaudami norimą piešinį, paveikslą; • naudodami įvairaus storumo popierių mokosi aplikuoti plokščias ir pusiau plokščias formas, išgauna įvairias faktūras. • kuria savitus ornamentus aplikuodami iš geometrinių figūrų.

Geba išreikšti save erdvinėmis formomis.	• volioja, minko, spaudžia molį, plastiliną, sūrią tešlą; • lipdo iš įvairių medžiagų: plastilino, molio, drėgno smėlio, sniego, tešlos; • konstruodami, statydami atranda įvairias formas ir erdvės derinius, konstrukcijas; • bando atrasti tinkamiausią erdvės ir konstrukcijos santykį: mažoje erdvėje – mažos konstrukcijos, didelėje – didelės; • konstruoja iš gamtinės medžiagos, papildo darbą kitomis medžiagomis: siūlais, plastilinu, sagomis, spalvotu popieriumi ir pan.; • lanksto iš popieriaus nesudėtingus lankstinius, juos puošia, panaudoja žaidimams; • pratinasi saugiai ir taupiai elgtis su dailės priemonėmis ir medžiagomis.
---	---

Atpažįsta vaidybinės ir teatrinės veiklos žanrus aplinkoje ir naudoja veikloje.	• žiūri stalo, lėlių teatro vaidinimus, patys įsijungia į veiksmą; • lankosi įvairiuose spektakliuose, juos aptaria, pratinasi atpažinti ir įvardinti žanrą (dramos, lėlių, pantomimos ir pan.); • pratinasi pastebėti, atpažinti ir pasakyti, kokie vaidybiniai elementai naudojami grupės veikloje darželyje ir teatro vaidinimuose; • žaidžia vaidmeninius žaidimus panaudodami lėles, kaukes, aplinkos daiktus.
--	--

KŪRYBIŠKUMAS

Vertybinė nuostata - jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.

Esminis gebėjimas - savitai reiškia savo išpūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina gebėjimas.

Iki 3 m.

Geba kurti įsivaizduojant, fantazuojant, modeliuojant, taikant įvairias dailės technikas.	• ima dažus pirštukais, tepa juos ant popieriaus; • įvairios faktūros daiktus tepa dažais, jų pėdsakus palieka popieriaus lape, tyrinėja dailės priemones – pieštukus, teptukus, kreideles, guašą, plastiliną; • eksperimentuoja skirtingomis formomis ir spalvomis, įrankiais, popieriumi ar senu audiniu;
--	---

	• taškuoja, brūkšniuoja keverzoja teptukais, storais pieštukais, flomasteriais, kreidelėmis; • brauko teptuku per popierių, brėždamas linijas, šampuoja teptuku, pirštu, delnu; • bando kirpti žirkėmis, klijuoja, lipina popierių, plėšo popierių skiautelėmis; • stato, konstruoja, dėlioja dėliones, mozaikas.
--	--

Muzikiniais garsais, šokio judesiais geba įprasminti savo mintis, idėjas, jausmus, patirti kūrybinės veiklos džiaugsmą.	• pagal muziką atlieka imitacinius judesius (šokinėja kaip varlytės, supa lėlę ir kt.); • eksperimentuoja įvairiomis muzikos priemonėmis, garsais, išsiaiškina, kaip ir kokiomis priemonėmis galima muzikuoti, kaip muzikiniais garsais perteikiama nuotaika; • klausosi dainelių, įvairaus tempo muzikos, atlieka įvairius judesius pagal muziką, bando dainuoti, groti.
---	---

3–6 m.

Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje.	• pasitelkia vaizduotę, fantazuoja – žaisdamas, pasakodamas, atlikdamas įvairias užduotis; • sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų; • geba kūrybiškai stebėti supančią aplinką, savitai pažvelgti į objektus ir reiškinius; • lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus, džiaugiasi savitu veikimo procesu ir rezultatu; • pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus; • įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma, žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus; • pasineria į kūrybos procesą, įsivaizduoja, fantazuoja, remiasi vidine nuojauta; • eksperimentuodamas ieško naujų atlikimo būdų.
--	---

Ieško nežinomos informacijos.	• kelia probleminius klausimus, svarsto; • siekia savito rezultato, keisdamas ir pritaikydamas turimas patirtis su naujomis
-------------------------------	--

	idėjomis; • domisi dar nematytais, naujais daiktais ir dalykais; • greitai pastebi ir renkasi tai, kas nauja, sudėtinga; • domisi naujovėmis, ieško naujų idėjų, sprendimų bei atlikimo variantų; • klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus; • nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų; • geba tartis su grupe, moka pateikti savo idėjas ieškant bendro sprendimo.
Muzikiniais garsais, šokio judesiais geba įprasminti savo mintis, idėjas, jausmus, patirti kūrybinės veiklos džiaugsmą.	• spontaniškai ir tiksliai kuria muziką, reiškia mintis muzikos garsais; • kuria savitą muzikinį produktą: melodiją, ritminį pratimą, nedidelės apimties muzikinę pjesę, pritarimą dainai; • kuria muzikines kompozicijas ilgesnį laiką, jas keletą kartų taiso, koreguoja, atlieka kitų vaikų sukurtas kompozicijas; • muzikine idėja pavaizduoja kokį nors įvykį ar gamtos reiškinių, perteikia žmogaus ar gyvūno charakterį; • atlieka nesudėtingus šokio judesius pagal įvairią muziką, pats kuria nesudėtingus šokius.
Geba kurti išivaizduojant, fantazuojant, modeliuojant, taikant įvairias dailės technikas.	• bando įvairius vaizdavimo būdus: piešimą, tapymą, liejimą, štapavimą, lipdymą, aplikavimą, viename darbelyje derina keletą dailės technikų; • eksperimentuodami mokosi atskirti natūralias medžiagas: medį, odą, audinį, gintarą, geležį, akmenį, molį, smėlį, šiaudą, popierių, skystas medžiagas, siūlo idėjas, ką galima iš jų sukurti; • ieško kitokių technologinių sprendimų, kokiais būdais galima sukurti, pagaminti darbėlį, nupiešti piešinį, nulipdyti ar suklijuoti, • dalyvauja rengiamose grupės, darželio, kitų įstaigų dailės darbų parodėlėse;

	• aktyviai reiškia savo idėjas įvairiomis dailės priemonėmis; • eksperimentuoja su netradicinėmis tapybos priemonėmis savo idėjoms išreikšti; • piešiniuose naudoja regimosios informacijos vaizdus, kerpa pagal kontūrą; • pasirinkdami dažus, priemones, įrankius, daro sprendimus, išmėgina naujas idėjas, planuoja ir eksperimentuoja; • maišydami spalvas, patiria priežasties ir pasekmės santykį.
Vaidina laisvai ir išraiškingai.	• bando spontaniškai vaidinti improvizacijose, lėlių teatre, bando kurti savo vaidinimus, naudoja žaislus, karūnėles ir kitas priemones; • pratinasi vaidinti žiūrovams: jaunesniems vaikams, tėveliams, svečiams, mokosi sukurti veikėjo nuotaiką, veiksmų eigą, kalbos intonaciją, kuria vaizdelius su žodžiais ir be jų, su partneriais ir be jų; • žaidžia socialinius žaidimus, panaudoja žodines ir judesių raiškos priemones pasirinktam vaidmeniui atskleisti; • pagal savo sumanymą iš žaislų, daiktų, taip pat dailės priemonėmis kuria dekoracijas, vaidinimo reikmenis; • inscenizuoja žinomas pasakas, kuria savas istorijas, pabaigia pradėtą pasaką, komentuoja savo kūrybą.
Ugdymo(si) priemonės	Priemonės tapymui, piešimui, lipdymui, kūrybiniam darbams (įvairūs dažai: guašas, akvarelė, kreidelės, pastelė; klijai; balta ir spalvota kreida; pilki ir spalvoti pieštukai; įvairaus dydžio, pločio, storio teptukai; žirklys, kanceliariniai peiliukai, pagaliukai ir kt.); priemonės darbo vietai uždengti; apranga darbui su dažais; širmelė ir kita įranga teatrui; pirštukų lėlės, lėlės marionetės, lėlės ant lazdelių ir kt.; apranga ir vaidybos atributika vaikams (skraistės, skrybėlės, bižuterija, karūnos ir kt.); muzikos instrumentai (molinukai, akmenukai, lazdelės, metalofonai, smuikas, išilginė fleita, kanklės, akordeonas,

ritminiai mušamieji instrumentai (perkusijs) ar savos gamybos instrumentai); muzikos centras arba garso grotuvas, būtiniausi įrašai (populiari, klasikinė, liaudies, vaikų ir kt. muzika); muzikos ženklų rinkiniai muzikos raštui (penklinių, natų, pauzių ženklai) ir kt.; priemonės tapymui, grafiniams, taikomosios dailės darbams (kempinės, voleliai; tušas, plunksna; adatos, vąšelis, siūlai); šampavimo, antspaudavimo priemonės, formelės; molbertai; muzikinės dėžutės, muzikiniai žaislai ir pan.

5. UGDYMO PASIEKIMAI IR VERTINIMAS

Vaiko pasiekimų vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymosi ypatumus ir daromą pažangą kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas. Vaiko pasiekimai ir pažanga stebimi ir fiksuojami pagal Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašą (2014), kuriame išdėstyta aštuoniolika vaiko ugdymosi pasiekimų sričių su esminėmis nuostatomis ir gebėjimais, kuriuos vaikas turėtų įgyti iki šešerių metų.

Vertinimo tikslas – nustatyti vaiko vystymosi raidą, jo daromą ugdymo(si) pažangą, pokyčius, jo individualumą, išsiaiškinti specialiuosius poreikius. Vertinama individuali kiekvieno vaiko pažanga ir pasiekimai, nelyginant su kitais vaikais.

Vertinama vaiko kiekvienos ugdymo srities pasiekimai su išskirta esmine nuostata ir esminiu gebėjimu, kuriuos vaikas turėtų įgyti iki 6-erių metų, t. y. per visą ikimokyklinio ugdymo(si) laikotarpį, nustatant pasiektą lygį pagal 6 pasiekimų žingsnius.

Vertinant vaiko ugdymo(si) pasiekimus, siekiama:

- pažinti vaiką ir jo individualybę;
- išsiaiškinti kiekvieno vaiko poreikius ir galimybes;
- nustatyti pasiekimų lygį ir daromą pažangą;
- padėti vaikui pačiam susivokti, kas jam sekasi gerai ir kur reikia pagalbos;
- informuoti tėvus ir siekti bendradarbiavimo;
- pamatyti ir įvertinti savo darbo veiksmingumą;
- gerinti tėvų švietimo kokybę bei jų įsitraukimą į vaiko ugdymo(si) procesą įstaigoje.

Vertinimo privalumai:

- laiduoja kiekvienam ugdytis pagal savo jėgas ir sugebėjimus;
- laiduoja psichologinį saugumą (aš ugdausi, kiek galiu).
- puoselėja integralią asmenybę, visas asmenybės savybes, neslopina vaiko prigimtinių galių bei talentų

Pagrindiniai vaiko pasiekimų vertintojai yra grupių mokytojos. Vaiko pasiekimų vertinime dalyvauja tėvai (globėjai, rūpintojai) ir patys vaikai.

Pirminis vaiko pažinimas prasideda nuo pokalbių su tėvais (globėjais) apie vaiką. Vaikui pradėjus lankyti įstaigą, išsiaiškinami tėvų (globėjų) lūkesčiai, surenkama jų nuomonė apie vaiko gebėjimus, individualius ypatumus. Pedagogai vertina vaiko gebėjimus pagal visas ugdymo sritis, nustato vaiko pasiekimų žingsnelį ir numato silpniau išreikštus gebėjimus. Vertinimas apie vaiko pasiekimus užrašomas vaiko pasiekimų ir pažangos apraše, mokslo metų pradžioje ir pabaigoje.

Informacija apie kiekvieno vaiko pasiekimus ir pažangą renkama viso vaiko ugdymosi įstaigoje metu. Su vaiku aptariama, kas jam sekėsi, kas buvo sunku, ką jis sužinojo, kaip jautėsi.

Atsižvelgdama į vaiko pasiekimų rezultatus, mokytoja planuoja tolimesnį vaiko ugdymą(si). Vaiko pasiekimai aptariami su tėvais (globėjais) individualių pokalbių metu.

Vaiko ugdymo(si) pasiekimai fiksuojami ir kaupiami Vaiko aplanke. Į aplanką dedamas pedagogų ir tėvų vertinimas apie vaiko pasiekimus, pačių vaikų mintys, pedagogų atliktų stebėjimų apibendrinimai ir išvados, tikslingai atrinkta vaiko pažangą ir pasiekimus rodanti informacija, vaiko dailės ir kiti darbeliai.

6. NAUDOTA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI:

1. Lietuvos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcija, 1989.
2. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I – 983.
3. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Vilnius, 2011.
4. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, LR SMM, 2015.
5. Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas Nr. 157-7969 2010 m.
6. Monkevičienė O. (sud.) Ankstyvojo ugdymo vadovas. Vilnius, 2001.
7. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. – V.: Leidybos centras, 1993.
8. Vėrinėlis. Knyga auklėtojai. I dalis Monkevičienė O. – V.: Leidybos centras, 1995.
9. Vėrinėlis. Knyga auklėtojai. II dalis Monkevičienė O. – V.: Leidybos centras, 1995.
10. Projektų metodo pagrindai. Graitienė V.– V.: „Gimtasis žodis“, 2009.
11. Stebėjimas ir refleksija vaikystėje . Szarkowicz D. – Thomson Social Science Press, 2011.
12. Projektų metodas ugdymo praktikoje. Tamošiūnas T. – Š.: Šiaulių universiteto leidykla, 1999.
13. Kūrybiškumas vaikų darželyje. Becker-Textor Ingeborg, 2001.
14. Raidos psichologija. Žukauskienė R. Margi raštai, Vilnius 1998.
15. Demokratiškos pedagogikos matai Ch.R.Mathiasen, E.Staerfeldt (sud.). Vilnius, 2005.
16. Gerumo mokyklėlė, A. Grybauskienė Vilnius, 1996.
17. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Diane trister Dodge, Laura J. Colker, Cate Heroman, 2007.
18. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Auginu gyvybės medį. Bakūnaitė J. – Eugrimas J., Vilnius, 2007.
19. Socialinių įgūdžių ugdymo vadovas. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2003.
20. Gyvenimo įgūdžių ugdymo programa -
https://www.smm.lt/uploads/documents/gyvenimo-igudziu-programa/Gyvenimo_igudziu_ugdymo_programa.pdf
21. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Prieiga per internetą:
<http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/naujienos/ipup-projekto-naujienos/paskelbta-ikimokyklinio-ugdymo-metodiniu-rekomendaciju-elektronine-versija/20064>

SUDERINTA

Vilniaus r. Glitiškių vaikų darželio tarybos

2019 – 11 – 04 nutarimu

protokolas Nr. 1.4.- 4

